

**74/17 Notulen van de vergadering van Provinciale Staten van
Noord-Brabant op 8 september 2017**

Inhoudsopgave	
Inhoudsopgave	2
Index gesproken personen	3
Lijst van de leden van Provinciale Staten van Noord-Brabant	4
Opening van de vergadering / vaststellen agenda	7
Onderzoek geloofsbrieven, toelating en beëdiging tijdelijk lid van Provinciale Staten	8
Actualiteit	9
Bespreekstukken	9
47/17 Statenvoorstel Onderzoeksrapport Zuidelijke Rekenkamer naar verkoop van Attero	9
Stemming	43
55/17 Statenvoorstel Lijst Ingekomen Stukken periode 1 juni tot en met 28 juni 2017	44
51/17 Notulen van de PS-vergadering 9 juni 2017	44
47/17 Statenvoorstel Onderzoeksrapport Zuidelijke Rekenkamer naar verkoop van Attero	44
Sluiting	51

Index gesproken personen

Altundal MIB, N., 26, 27, 28

Cate, mw. mr. K.A.E. ten, 8, 9

Dingemans, mw. F.M., 41

Gruijthuijsen, drs. M.P.J.M. van, 42

Hageman, ir. J.J.C., 24, 25, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53

Hattem, A.W.J.A. van, 39

Heer, drs. ing. C. de, 9

Heijman, J.H.W.F., 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53

Heijmans, N.G.L., 13, 14, 20, 21, 22, 29, 33, 38, 40, 43, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53

Kammen, mw. drs. P. van der, 21, 22, 35, 39, 40, 41, 43, 44, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53

Koevoets, H.J.P.E., 8, 9, 11, 12, 13, 15, 27, 29, 30, 42, 45, 47, 48, 49, 50, 51, 52

Maas, B.L.M., 25, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53

Overveld, W.A.A.M. van, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53

Steenbakkers, S.P.M.F., 11, 12, 13, 14, 15, 16, 20, 21, 25, 32, 33, 34, 35, 36, 38, 40, 42, 45, 47, 48, 49, 50, 52

Uijlenhoet, A., 26, 27, 28, 29, 30, 44, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53

Voorzitter, 7, 8, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54

Vreugdenhil, ing. H.J., 31, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53

Wel, ir. M.C. van der, 30, 31, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53

Lijst van de leden van Provinciale Staten van Noord-Brabant

prof. dr. W.B.H.J. van de Donk, commissaris van de Koning/voorzitter PS

mw. mr. K.A.E. ten Cate, griffier

Altundal MIB, N.	SP	Oss
Arts, mw. W.M.A.	SP	Eindhoven
Bahar, drs. H.	CDA	Helmond
Bakker, W.J.	PVV	Waalwijk
Berg, H.F. van den	PVV	Tilburg
Bollen G.W.	VVD	Sint Anthonis
Boon, M.C.H.	PVV	Bergen op Zoom
Brakel, mw. C.E.P. van	CDA	Veldhoven
Braspenning, A.L.J.	CDA	Strijbeek
Brunklaus mw. drs. P.M.	GroenLinks	Raamsdonk
Burger Dirven, drs. K.A.J.M.	VVD	's-Hertogenbosch
Claessens-Vloedgraven, mw. W.	SP	Roosendaal
Deryckere, M.N.R.C.	CDA	Tilburg
Dingemans, mw. F.M.	D66	Kaatsheuvel
Dirken, mw. A.M.W.	VVD	Hoeven
Everling, M.J.	SP	Uden
Gruijthuijsen, drs. M.P.J.M. van	VVD	Tilburg
Hageman, ir. J.J.C.	D66	Veldhoven
Hattem, A.W.J.A. van	PVV	Steensel
Heer, drs. ing. C. de	CDA	Eindhoven
Heijman, J.H.W.F.	Lokaal Brabant	Tilburg
Heijmans, N.G.L.	SP	's-Hertogenbosch
Hoon, mw. A.J.M. de	CDA	Etten-Leur
Jonge, R.A. de	SP	Halsteren
Kammen, mw. drs. P. van der	PVV	Tilburg
Klitsie, mw. drs. C.G.M.	D66	Tilburg
Knoet-Michels, mw. A.J.H.	PvdA	Vlierden
Koevoets, H.J.P.E.	VVD	Bergen op Zoom
Kort, M.V. de	PvdA	Vught
Kouthoofd, T.P.D.	VVD	Eindhoven
Kuijken MSc, R.C.P.	CDA	Bergeijk
Kutlu, S.	D66	Eindhoven
Maas, B.L.M.	PvdA	Netersel
Meel, J. van	SP	Breda
Meeuwis-van Langen, H.E.M.	D66	Best
Meijer, A.A.	D66	Breda
Oosterveer, dr. ing. H.	50PLUS	Waalre
Otters-Bruijnen, mw. mr. S.M.	VVD	Vught
Overveld, W.A.A.M. van	50PLUS	Oudenbosch
Panhuizen, A.V.	VVD	Tilburg

Porthoine, P.
Roijackers, mw. H.I.
Roks, L.A.G.
Schüller, mw. drs. I.J.W.
Smeets, drs. M.E.J.
Smeulders, S.J.A.H.
Spapens, M.
Staak, W.R. van der
Steenbakkers, S.P.M.F.
Surminski, mw. M.J.G.P.
Uijlenhoet, A.
Vreugdenhil, ing. H.J.
Vugt, drs. R.J. van
Wel, ir. M.C. van der
Willems-Kardol, mw. J.C.

VVD
GroenLinks
PVV
VVD
GroenLinks
PvdA
SP
SP
CDA
PvdD
GroenLinks
CU/SGP
CDA
PvdD
PVV

Riethoven
's-Hertogenbosch
Etten-Leur
Woudrichem
Oosterhout
Helmond
's-Hertogenbosch
Sint-Oedenrode
's-Hertogenbosch
Hoogerheide
Rosmalen
Nieuwendijk
Woudrichem
Rijsbergen
Helmond

Vergadering van Provinciale Staten van Noord-Brabant

Vrijdag 8 september 2017

Agenda

I. Opening van de vergadering / vaststellen agenda

II. Onderzoek geloofsbrieven, toelating en beëdiging tijdelijk lid van Provinciale Staten

III. Actualiteit

IV. Besprekstukken

47/17 Statenvoorstel Onderzoeksrapport Zuidelijke Rekenkamer naar verkoop van Attero

V. Stemming

55/17 Statenvoorstel Lijst Ingekomen Stukken periode 1 juni tot en met 28 juni 2017

51/17 Notulen van de PS-vergadering 9 juni 2017

47/17 Statenvoorstel Onderzoeksrapport Zuidelijke Rekenkamer naar verkoop van Attero

VI. Sluiting

Vergadering van Provinciale Staten van Noord-Brabant

Vrijdag 8 september 2017

Voorzitter: prof. dr. W.B.H.J. van de Donk, commissaris van de Koning/voorzitter PS

Griffier: mw. mr. K.A.E. ten Cate

Volgens de presentielijst zijn 55 leden aanwezig, te weten:

Altundal, mw. Arts, Bahar, Bakker, Van den Berg, Bollen, Boon, mw. Van Brakel, Braspenning, mw. Brunklaus, Burger Dirven, mw. Claessens-Vloedgraven, Deryckere, mw. Dingemans, mw. Dirken, Everling, Van Gruijthuijsen, Hageman, Van Hattem, De Heer, Heijman, Heijmans, mw. De Hoon, De Jonge, mw. Van der Kammen, mw. Klitsie, mw. Knoet-Michels, Koevoets, De Kort, Kouthoofd, Kuijken, Kutlu, Maas, Van Meel, mw. Meeuwis-van Langen, Meijer, Oosterveer, mw. Otters-Bruijnen, Van Overveld, Panhuizen, Portheine, mw. Roijackers, Roks, mw. Schüller, mw. Smeets, Smeulders, Spapens, Van der Staak, Steenbakkers, mw. Surminski, Uijlenhoet, Vreugdenhil, Van Vugt, Van der Wel, mw. Willems-Kardol.

Afwezig:

Opening van de vergadering / vaststellen agenda

De voorzitter opent de vergadering om 13.15 uur

De **voorzitter**: Dames en heren. Ik heet u allen welkom op deze eerste plenaire vergadering van de Staten na de zomer. Veilig na een vakantie allemaal weer terug. Van harte welkom. Dames en heren, collegae. Ik wil u ook melden dat op 16 augustus jl. overleden is op negentigjarige leeftijd Paul Wagtmans. Hij was gedeputeerde en van 1974 tot 1991 namens het CDA lid van deze Staten. En inderdaad de laatste vier jaar daarvan gedeputeerde Economische Zaken. In die rol was hij onder andere nauw betrokken bij de nieuwe ontwikkelingen op het Haven- en Industrieschap Moerdijk. Mensen – en ik heb het ook tijdens de uitvaartdienst in Sint Willibrord zelf mogen waarnemen – typeerden hem als een warme, sociaal bevlogen en gedreven leider, die veel voor onze provincie heeft betekend. In de optiek van Wagtmans was de politiek er voor de mensen en nooit andersom. Ik heb namens u zijn familie en weduwe sterkte gewenst met het verwerken van het verlies en hen gezegd dat wij vandaag, aan het begin van deze eerste vergadering, met respect bij hem zullen stilstaan. En ik kan me voorstellen dat we dat doen en dat we dat ook doen bij alle mensen op Sint-Maarten en andere getroffen van het natuurgeweld de afgelopen dagen. Ik heb net gehoord dat de Koning is afgereisd naar Sint-Maarten om namens ons medeleven te betuigen. Ik denk dat er alle reden is om ook even aan hen te denken als wij nu met een gebruikelijk moment van stilte deze vergadering openen. En ik verzoek u daarbij te gaan staan.

(Er wordt een moment stilte in acht genomen.)

De **voorzitter**: Gaat u zitten. Dank u wel. Ik wil de griffier verzoeken mededeling te doen van binnengekomen berichten van verhindering.

De **griffier**: Ik heb geen bericht van verhindering ontvangen.

De **voorzitter**: Geen berichten van verhindering. Aanvullingen daarop vanuit de zaal? Dat is niet het geval.

Dan wil ik nu in het bijzonder ook van harte welkom heten de bezoekers op de publieke tribune en degenen die onze vergadering via het internet volgen. Vandaag zijn onder meer te gast en in het bijzonder de leden van de raad, van het college en de griffier van de gemeente Laarbeek. Op de publieke tribune en al te gast in ons provinciehuis. Fijn dat u uit het goede Laarbeek hier naartoe bent gekomen. Een van die mooie gemeenten in onze provincie. En fijn dat u belangstelling toont voor het werk dat wij hier doen. Fijn dat u hier bent. Van harte welkom.

Ik wil verder welkom heten de heer De Heer, die vandaag tijdelijk tot Statenlid zal worden beëdigd. En zijn gasten volgen onder meer zo dadelijk de beëdiging vanuit de Bois-le-duc zaal beneden live. Ook aan u van harte welkom.

Dan stel ik nu aan de orde de agenda. Ik stel vast dat er geen mondelinge vragen en actuele moties zijn ingediend. En ik meld u dat moties en amendementen die tijdens deze vergadering worden ingediend door de griffie op iBabs zullen worden geplaatst onder Statendag van 8 september 2017, onder agendapunt 8.6.

En ik wil u verzoeken om bij het verlaten van de Statenzaal dit even te melden bij de bodetafel, zodat we bij de stemmingen beschikken over een correct aanwezigheidsverzicht.

Dames en heren, als de agenda uw instemming kan goeddragen, dan gaan wij nu verder met deze agenda.

Onderzoek geloofsbrieven, toelating en beëdiging tijdelijk lid van Provinciale Staten

De **voorzitter**: En als eerste is dan aan de orde de benoeming van een tijdelijk lid, de toelating daarvan tot Provinciale Staten. Aan mevrouw Van der Sloot is met ingang van 9 augustus jl. tijdelijk ontslag verleend vanwege zwangerschap en bevalling. Wij wensen Marianne en haar gezin veel succes daarbij en we horen het goede nieuws hopelijk snel. Dat betekent wel dat haar tijdelijk ontslag is verleend en dat voor haar tijdelijk een opvolger zal worden geïnstalleerd. Om die reden zijn de geloofsbrieven van de heer De Heer onderzocht door een commissie uit uw Staten, bestaande uit de heer Koevoets, de heer Van Meel en de heer Oosterveer. Ik wil nu de voorzitter van de commissie, de heer Koevoets, vragen van de werkzaamheden verslag uit te brengen. Het woord is aan de heer Koevoets.

De heer **Koevoets** (VVD): Dank u, voorzitter. Voorzitter. De door u benoemde commissie heeft de geloofsbrieven van de heer De Heer onderzocht en in orde bevonden. De heer De Heer voldoet aan de voorwaarden van het lidmaatschap van Provinciale Staten en vervult volgens zijn eigen opgave geen openbare betrekkingen die onverenigbaar zijn met het lidmaatschap van Provinciale Staten. De commissie geeft de Staten dan ook in overweging te besluiten tot toelating van de heer De Heer. Dank u.

De **voorzitter**: Ik dank u, mijnheer de voorzitter en de overige leden van de commissie, voor de uitgevoerde werkzaamheden en ik stel uw Staten voor bij acclamatie in te stemmen met dit besluit. Daarvoor is steun. Dank u wel. Dan wil ik nu aan de bode vragen de heer De Heer hier voor te leiden voor het afleggen van de eed en ik verzoek u allen daarbij te gaan staan. De griffier.

De **griffier**: Ik zweer dat ik, om tot lid van Provinciale Staten benoemd te worden, rechtstreeks noch middellijk, onder welke naam of welk voorwendsel ook, enige gift of gunst heb gegeven of beloofd.

Ik zweer dat ik, om iets in dit ambt te doen of te laten, rechtstreeks noch middellijk, enig geschenk of enige belofte heb aangenomen of zal aannemen. Ik zweer dat ik getrouw zal zijn aan de Grondwet, dat ik de wetten zal nakomen en dat ik mijn plichten als lid van Provinciale Staten naar eer en geweten zal

vervullen.

De heer **De Heer** (CDA): Zo waarlijk helpe mij God Almachtig.

De **voorzitter**: Van harte gefeliciteerd. Deze horen erbij. Maak er wat moois van en heel veel succes. Ik schors de vergadering een enkel moment om u de gelegenheid te geven om uw nieuwe collega te feliciteren.

Schorsing.

De **voorzitter**: Dames en heren. Ik heropen de vergadering.

Actualiteit

De **voorzitter**: Dames en heren. Ik heropen de vergadering. Ik wil u verzoeken uw plaatsen weer in te nemen.

Besprekstukken

47/17 Statenvoorstel Onderzoeksrapport Zuidelijke Rekenkamer naar verkoop van Attero

De **voorzitter**: Aan de orde is de behandeling van het Statenvoorstel naar aanleiding van het onderzoeksrapport Zuidelijke Rekenkamer naar de verkoop van Attero. Allereerst is aan de orde de eerste termijn van de zijde van uw Staten. Daarna de reactie van Gedeputeerde Staten en indien noodzakelijk ook die van de programmaraad van de Zuidelijke Rekenkamer. Wij gaan terstond beginnen met dit onderwerp en ik geef als eerste het woord ... Ja, u kunt nu al achter de tafel komen. We beginnen met de eerste termijn van de zijde van de Staten. Ik wil het woord geven aan de heer Koevoets. En hier wordt inderdaad een stoel vrijgemaakt voor mevrouw Dingemans. De heer Koevoets heeft het woord.

De heer **Koevoets** (VVD): Dank u, voorzitter. Voorzitter. De aanleiding om de Zuidelijke Rekenkamer een onderzoek te laten doen naar het proces met betrekking tot de verkoop van Attero destijds was gelegen in enkele publicaties over geruchten van een op handen zijnde verkoop van Attero, nu weer ruim meer dan een jaar geleden. Een Chinese partij zou bereid zijn een grote som geld te betalen voor de afvalverwerker. Er werd over 1 miljard euro of meer gesproken. Voetbalclubs weten er ook alles van. Nu, ruim een jaar later en een rapport van de ZRK rijker is er van verkoop van Attero voor dit astronomische bedrag geen sprake. Waar blijven die Chinezen die Waterland, de uiteindelijke koper van Attero, een reuzenwinst moeten bezorgen? Anders dan in de artikelen van met name Het Financieele Dagblad en De Telegraaf heeft niemand ze gezien. De verkoop van Attero heeft de provincie Noord-Brabant, samen met de overige toenmalige eigenaren ongeveer 450 miljoen euro opgeleverd. Dat is de verkregen waarde als niet alleen gekeken wordt naar het bedrag dat is ontvangen, maar ook de schulden die Attero had en die worden meegenomen en die door Waterland zijn overgenomen.

Met de verkoop waren de provincie Noord-Brabant en de overige voormalige eigenaren verlost van de verplichting Attero draaiende te houden, daarin te investeren en kon het afscheid nemen, daartoe gemandateerd en gesteund door verschillende Provinciale Staten, van een activiteit die zeker niet tot een taak van de provincie kan worden gerekend. Meer en meer werd die taak immers het verwerken van afval uit andere landen, zoals Italië en het Verenigd Koninkrijk. Ook de verplichting tot nazorg van de

verschillende stortplaatsen werd overgenomen door Waterland. Daarmee kan de economische waarde die is behaald, gesteld worden op een veel hoger bedrag dan door Waterland uiteindelijk is overgemaakt. Het is goed om dit ook mee te nemen bij de beantwoording van de vraag of de prijs die voor Attero is ontvangen de juiste is geweest. De Zuidelijke Rekenkamer geeft in het rapport aan niet te kunnen beoordelen of Attero voor een te laag of wellicht een te hoog bedrag is verkocht. Dat is niet beoordeeld. Er is onderzoek gedaan naar het proces. Toch wordt uit het rapport wel duidelijk dat financiële experts die gevraagd zijn de biedingen te beoordelen, hebben vastgesteld dat de prijs van de verkoop op dat moment marktconform genoemd kon worden. Achteraf wordt veelal op basis van de niet-bevestigde artikelen in de media gesteld dat voor Attero te weinig is ontvangen. Op basis van het ongelukkig woordgebruik – het verkoopproces zou op een gegeven moment in een soort van tunnel zijn geraakt – is door verschillende media geconcludeerd dat er meer had in gezeten indien later verkocht zou zijn. Daarvoor zijn echter geen bewijzen. Het zou best mogelijk geweest zijn dat er minder zou zijn ontvangen indien gewacht was. Op het moment van de verkoop werd de aanname dat wachten een minder resultaat zou opleveren als zeer reëel gezien. De markt voor afvalverwerking was immers geen groeimarkt meer. Wat betreft het gebruik van de term tunnel, de ZRK schrijft in het rapport dat is vastgesteld dat op verschillende momenten door de aandeelhouders is besproken of de verkoop moest worden voortgezet. Dat duidt mijns inziens niet op een tunnel. Nadat de beslissing is genomen door te zetten is het wel zo vanzelfsprekend om zo'n verkoop ook door te zetten. Er komt in zo'n proces altijd een moment waarop je niet meer terugkeert op je beslissing. Dat is geen tunnel, dat is consistent gedrag. Niet verkopen en Attero aanhouden zou een opmerkelijke zaak zijn geweest. Immers, zoals al gezegd, afvalverwerking is geen kerntaak voor een provincie. Het is een rol die door commerciële partijen goed wordt opgepakt en een overheidsbedrijf zou in deze markt een bijzondere, wellicht verstorende positie innemen. Er zou nog een argument te vinden zijn indien het ook een publiek bedrijf zou zijn geweest waar de provincie ook zelf een voordeel van zou hebben. Echter, dat was niet het geval. Voor gemeenten is afval ophalen en verwerken wel een taak. Daarom is gepoogd Attero aan de betreffende gemeenten te verkopen. Deze hadden daar uiteindelijk geen interesse in. Sterker nog, het was hoogst onzeker of de gemeenten die een contract hadden met Attero dat voort zouden zetten. Ook dat zorgde overigens voor een onzekere toekomst wat betreft het rendement en dus ook voor de verkoopopbrengst voor Attero. En het verminderde het enorm publieke karakter dat Attero had.

Toen Provinciale Staten gevraagd werd geen bezwaar te maken tegen de verkoop is de hoogte van de verkoopprijs noch het moment van de verkoop aan de orde geweest. Er werd slechts gedebatteerd over de naheffing die gemeenten die te weinig afval door Attero hadden laten verwerken, eventueel boven het hoofd hing. Of en wanneer Attero verkocht moest worden, is door Provinciale Staten niet, tenminste niet serieus, aan de orde gesteld. De uiteindelijke conclusie van de Rekenkamer is dat het proces ordentelijk is verlopen. Zoals meestal bij dit soort processen kan achteraf geconcludeerd worden dat hier en daar zaken net iets beter hadden kunnen lopen met betrekking tot onder meer de communicatie vanuit de Aandeelhouderscommissie en dus vanuit Gedeputeerde Staten. Echter, ook Provinciale Staten had zich actiever op kunnen stellen om informatie te vergaren over het proces. Overigens is er geen enkele aanwijzing, ik herhaal dat, dat dit de opbrengst positief of negatief zou hebben beïnvloed. Kortom, er is een ordentelijk proces gevolgd bij de verkoop van Attero aan de partij die het beste bod had. Niet alleen financieel, maar ook met betrekking tot andere criteria, zoals voortzetting, werkgelegenheid, overname van risico's enzovoorts.

Of Waterland als huidig aandeelhouder van Attero uiteindelijk een positief resultaat kan bijschrijven als gevolg van de verkoop van Attero zal de tijd moeten leren. Over het voorliggende voorstel kan ik namens de VVD-fractie helder zijn. Er worden een aantal zaken genoemd die beter zouden kunnen. Echter, zoals de ZRK in het rapport aangeeft, is gehandeld volgens de richtlijnen die we hebben vastgesteld in de nota Deelnemingen en verbonden partijen. Daarom zijn wat ons betreft de meeste aanbevelingen in dit Statenvoorstel overbodig. GS hebben reeds aangegeven een aantal in het rapport genoemde

aanbevelingen over te nemen. Het is de vraag of dit Statenvoorstel wezenlijke zaken toevoegt aan wat reeds in de nota Deelnemingen en verbonden partijen is vastgelegd.

In het voorstel wordt ook een opdracht aan de griffie gegeven. Dat vinden we wel erg opmerkelijk. Overigens verbaast het de VVD-fractie dat kennelijk niet – er is een lijst van mensen waarmee gesproken is – met de griffie is gesproken in het kader van dit onderzoek. Mogelijk had dit direct wat opheldering kunnen verschaffen met betrekking tot de verslaglegging van verschillende bijeenkomsten.

De **voorzitter**: Interruptie Steenbakkers.

De heer **Steenbakkers** (CDA): Voorzitter. Dank. Dank ook voor de heldere woorden van de heer Koevoets. De heer Koevoets zegt dat volgens de VVD-fractie ook is voldaan aan de nota Deelnemingen. Is hij ook bekend met de volgende passage in de nota Deelnemingen: “Het vervreemden van de aandelen in een deelneming mag niet leiden tot het risico dat publieke middelen onnodig verloren gaan. Bijvoorbeeld doordat de marktsituatie ongunstig is of het bedrijf zich in een fase bevindt die voor potentiële gegadigden minder aantrekkelijk is. In dergelijke gevallen moeten opbrengstpotenties en risico’s om het nog tijdelijk aan te houden van aandelen worden afgewogen tegen de opbrengstpotenties en risico’s van vervreemding.” Is daaraan voldaan?

De **voorzitter**: Koevoets.

De heer **Koevoets** (VVD): U stelt mij twee vragen. De eerste luidde of ik bekend ben met die tekst in de nota. Daarmee ben ik bekend, uiteraard zou ik zeggen. En ik ben van mening, het rapport lezende en gezien de afwegingen die ik al genoemd heb over het al dan niet door laten gaan van verkoop, dat dat ook daarmee gedaan is. Er zijn verschillende waarderingen bekeken en uiteindelijk, alle criteria overwegend, haal ik uit het rapport op dat er wel degelijk naar gekeken is en dat er uiteindelijk op een juiste manier voor is gekozen om door te zetten, op dat moment.

De **voorzitter**: Steenbakkers.

De heer **Steenbakkers** (CDA): Ook als je dus kijkt naar wat op de pagina’s 10 en 46 van het rapport van de Zuidelijke Rekenkamer staat?

De **voorzitter**: Koevoets.

De heer **Koevoets** (VVD): Ik weet waar u op doelt: de vraag of je de discount- of cash-flowmethode moet hanteren, of dat je bijvoorbeeld moet uitgaan van de kritische koper. Dan snap ik dat, maar nogmaals, en dat lees ik terug in het rapport: die afwegingen zijn door de aandeelhouderscommissie en door de kerngroep gemaakt en wat ons betreft is het proces – zo lezen wij in het rapport – ordentelijk verlopen.

Ik zal afronden, mijnheer de voorzitter. Wat de VVD betreft ligt hier een goed rapport, dat inzicht geeft in het proces dat heeft geleid tot de verkoop van Attero. Tot op dit moment is er nog geen koper die meer heeft geboden dan wat Attero bij de verkoop heeft opgebracht.

Tot zo ver in eerste termijn. Dank u.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Koevoets voor zijn bijdrage en geef dan nu het woord aan de heer Steenbakkers van de fractie van het CDA.

De heer **Steenbakkers** (CDA): Voorzitter. Als voorwoord. Voor het CDA waren en zijn twee zaken belangrijk rondom het Attero-dossier: transparantie, om veel maatschappelijke en politieke vragen die leven rondom het dossier weg te nemen, en leren voor de toekomst; lessen voor GS, maar zeker ook voor PS. Het CDA constateert dat dit rapport aan beide zaken bijdraagt; dank daarvoor aan de ZRK.

Voorzitter. De tunnel: deze twee woorden vatten volgens het CDA heel kernachtig samen waarom wij hier, maar ook in andere politieke zalen, van Den Haag tot Groningen en Maastricht, zoveel vragen hadden ten aanzien van voorliggend dossier. De Zuidelijke Rekenkamer gebruikte de tunnel ook als expliciet oordeel voor het einde van het verkooptraject. Hoewel de ZRK hier empirisch gelijk heeft, begrijpen wij de reactie van de gedeputeerde, en ook wat de VVD zojuist heeft gezegd over dit punt, eigenlijk heel goed. Het grote politieke punt zit hem voor het CDA niet aan het einde van de tunnel, maar aan het begin. De ZRK concludeert immers dat de timing en het tempo van het traject bepalend waren voor het resultaat, en dan is dus cruciaal hoe we de tunnel van externe verkoop ingereden zijn en hoe Provinciale Staten hierbij zijn betrokken ...

De **voorzitter**: Interruptie Koevoets.

De heer **Koevoets** (VVD): Misschien kan de heer Steenbakkers mij helpen. U zei zojuist dat de Zuidelijke Rekenkamer heeft geconcludeerd dat het moment bepalend was voor de opbrengst. Waar hebt u dat gelezen? Ik heb het rapport goed gelezen, maar ik heb dat niet terug kunnen vinden. U stelt dat wel, het wordt ook in de media telkens verhaald en u hamert er graag op – ik denk dat het een van de belangrijke redenen was waarom u dit naar voren brengt –, maar ik heb het in het rapport niet teruggelezen. Ik heb de voorzitter van de ZRK ook gevraagd hoe het zat en hij zei me dat er net zo goed minder uit had kunnen komen dan men had verwacht. Mij is dus niet duidelijk hoe u tot de conclusie bent gekomen dat het moment zo belangrijk was. Kunt u dat duiden?

De **voorzitter**: Steenbakkers.

De heer **Steenbakkers** (CDA): Dat kan ik zeker. Als u goed had geluisterd, had u gehoord dat ik zojuist heb gezegd dat de ZRK concludeert dat timing en tempo van het traject bepalend waren voor het resultaat. Daarbij heb ik niet aangegeven of het hoger of lager zou zijn. Het staat, uit mijn hoofd gezegd, op pagina 13 van het rapport, maar het zou ook ergens anders kunnen staan. Deze zin staat in ieder geval letterlijk in de samenvatting, vandaar dat ik dat hier zeg.

De **voorzitter**: Koevoets.

De heer **Koevoets** (VVD): Dat is wel zo, maar u hebt in uw opiniestuk in de krant wel behoorlijk van de toren geblazen en u kunt die twee zaken niet van elkaar loskoppelen. U hebt daarin gesteld dat er te weinig is ontvangen en nu zegt u weer dat de timing en het tempo van belang zijn. Dat heeft de Zuidelijke Rekenkamer wellicht gezegd, maar ik wil u op de man af vragen of u daarmee impliceert dat er een hogere of lagere waarde uit zou zijn gekomen.

De **voorzitter**: Steenbakkers.

De heer **Steenbakkers** (CDA): Ik onderschrijf daarmee helemaal de conclusie van de ZRK dat het moment van verkoop tot een andere waarde had kunnen leiden. Klopt. En laat ik er vandaag maar meteen bij zeggen ... maar er komt nog een interruptie zie ik ...

De **voorzitter**: Interruptie Heijmans.

De heer **Heijmans** (SP): Ja, voorzitter, ik moet toch reageren op het intrappen van zo'n open deur. Want u zegt: ja, op een ander moment verkopen zou tot een andere prijs hebben kunnen leiden, en dan denken we allemaal aan een hogere, maar het kan ook een lagere zijn. Zegt u dan gewoon: ik heb geen flauw idee.

De **voorzitter**: Steenbakkers.

De heer **Steenbakkers** (CDA): Dank voor deze interruptie, want ik ga dadelijk drie zaken noemen die in de tussenliggende tijd zijn gebeurd en aangeven waarom ik dit zo belangrijk vind namens het CDA.

In die periode, voorzitter, zijn een aantal dingen gebeurd en laat ik vandaag ook maar zeggen dat die de samenwerking tussen GS en PS vandaag kunnen raken. Bij samenwerking gaat het altijd over mensen, PS en GS. De verantwoordelijke binnen GS is de gedeputeerde Pauli, een persoon die wij als partij en ook ikzelf kennen als een betrokken bestuurder met passie voor de economie in Brabant. Een gedeputeerde die vaart kan maken en bewezen heeft hele mooie resultaten te kunnen boeken – ik kijk naar wat we recent in Woensdrecht, maar ook in de vrijetijdseconomie hebben gedaan –, misschien ook een gedeputeerde die soms wat bombastisch en stellig kan overkomen in een debat, maar overall – en ik kijk hem in de ogen aan – een gedeputeerde die staat voor Brabant, een goede gedeputeerde. En voorzitter, dát maakt dit voor ons zo moeilijk te begrijpen. Want zo positief als wij zijn op het ene dossier, zo kritisch zijn we na het lezen van het ZRK-rapport in het Attero-dossier.

Zoals gezegd, beginnen we die tunnel van externe verkoop in te rijden op 2 november 2012. Op dat moment wordt de Staten in Limburg ingelicht dat het investeringstraject richting gemeenten wordt stilgezet. In Brabant konden wij hier overigens geen formele mededeling over terugvinden richting de Staten. Ongeveer zeven maanden later, op 18 juni 2013, worden de Staten in Brabant geïnformeerd over de start van een mogelijke verkoop, in de Statenmededeling 'Toekomstscenario's Attero'. Het is in die tijd, in die cruciale periode van zeven maanden, geweest dat de aandeelhouderscommissie samen met Attero besluit te gaan verkopen. Zo logisch als die Statenmededeling op dat moment lijkt, zo onbegrijpelijk is ze achteraf bezien, dit ook gelet op de nieuwe feiten in het ZRK-rapport; zie de pagina's 10 en 46, dames en heren. Zojuist doelde ik daarop aan het adres van de heer Koevoets en ik zal nu toelichten wat dat is. In die Statenmededeling wordt namelijk gemeld dat gewijzigde marktomstandigheden een overweging waren voor verkoop, maar níét, zoals ik op pagina 10 lees, dat verschillende externe bureaus daarvoor hadden gezegd dat het moment van verkoop wellicht niet ideaal, of zelfs slecht zou zijn. In de Statenmededeling wordt gemeld dat de aandeelhouderscommissie en de raad van bestuur en raad van commissarissen van Attero hadden besloten tot inrichten van een mogelijke verkoop van Attero, maar níét, volgens het ZRK-rapport op pagina 10, dat dit gekozen verkoopmoment initieel eigenlijk tegen de wens van het bedrijf was, omdat dit de tijd wilde krijgen om de bedrijfsvoering op orde te brengen. Het gaat nog verder. In de Statenmededeling lijkt het erop dat redelijk uniform een besluit is genomen in de aandeelhouderscommissie, maar nergens wordt gemeld, zoals het ZRK-rapport meldt, dat op dat moment noordelijke en Limburgse gemeenten ernstige twijfels hadden en geen overhaaste beslissing wilden nemen. En let op, nu komt het: volgens hen, zo lees ik weer in het ZRK-rapport, moest voorkomen worden dat we in een tunnel terechtkwamen met alleen verkoop tot doel – weer het woord 'tunnel', maar nu vanuit de gemeentelijke aandeelhouders. Al deze signalen waren uiteindelijk kennelijk toch overruled door de opinie van de provinciale aandeelhouders. Zij vonden verder uitstel niet wenselijk en besloten uiteindelijk tot verkoop. Niets van die drie ontwikkelingen – en daarop doelde ik zojuist aan de heer Koevoets – stond in die Statenmededeling, of in enig ander document, tussen 2 november 2012 en juni 2013. Sterker nog – we konden het eerst zelf niet geloven en hebben het daarom nog gecheckt bij de griffie – het is überhaupt niet gemeld, tot het moment waarop wij wensen en

bedenkingen uitten. Die drie dingen waren ons dus niet bekend op het moment dat wij wensen en bedenkingen moesten uiten. Voorzitter, is dit nu goede samenwerking tussen GS en PS?

De **voorzitter**: Interruptie Heijmans.

De heer **Heijmans** (SP): Een vraag, mijnheer Steenbakkers, want dit begrijp ik toch niet zo goed. Op een gegeven moment kwamen we in een situatie waarin in feite de gemeenten ons dwongen het verkooptraject in te gaan. Ze lieten ons geen andere keuze. Inbesteden was geen optie, bleef dus over verkoop. Nu zegt u dat er een aantal Limburgse gemeenten komt die zeggen: ho, ho, we moeten ervoor uitkijken dat verkoop de enige optie wordt. Dat is toch in tegenspraak met elkaar? Als een overgrote meerderheid van de gemeenten die keuze heeft gemaakt, kan het college toch niet zeggen dat er een beperkt aantal gemeenten is die iets anders willen? Snapt u wat ik bedoel?

De **voorzitter**: Steenbakkers.

De heer **Steenbakkers** (CDA): Ik snap helemaal wat u bedoelt. Letterlijk staat in het rapport dat de vertegenwoordigers van alle noordelijke gemeenten en alle Limburgse gemeenten deze waarschuwing hebben afgegeven. Dat gaat over het moment van verkoop. Ik zie dat in samenhang met de externe adviezen die er kennelijk liggen en de initiële wens van het bedrijf op dat moment om het nog even niet te doen, omdat én in de markt én kennelijk bij het bedrijf zelf nog twijfels bestonden. Daar doel ik op. Ik vind het interessant te zien hoe zo'n proces is gelopen, want kennelijk is er in de aandeelhouderscommissie wel discussie geweest. Ik denk dat het voor ons als PS relevant is om dat te weten, sterker: ik denk dat niet alleen, ik weet wel zeker dat het relevant is om dat te weten, want nu kan het beeld ontstaan – en dat ga ik ook aan de gedeputeerde vragen – alsof de provinciale aandeelhouders als het ware hebben gezegd dat het nu toch doorgeduwd moest worden.

De **voorzitter**: De heer Koevoets.

De heer **Koevoets** (VVD): Zoals u het schetst, zal iedereen die luistert waarschijnlijk beamen wat u zegt, maar u chargeert wel een beetje erg veel. Ik heb pagina 45 even voor u opgezocht ...

De heer **Steenbakkers** (CDA): 46.

De heer **Koevoets** (VVD): Zo ver ben ik nog niet, ik ben op pagina 45 en daar staat: "De AHC-leden van de kerngroep zeiden onder meer dat gezien de ontwikkelingen op de markt en de daarmee gepaard gaande volatiliteit, de adviseurs van beide partijen en de kerngroep het erover eens waren dat het een marktconforme prijs is, die in een competitief proces tot stand is gekomen. Uiteindelijk stemde de AHC, alles afwegende, volledig in met het bereikte resultaat." Dat is iets wat u ook mee moet nemen. U kunt wel shoppen, maar zo gaat dat natuurlijk niet. Met andere woorden: door de aandeelhouderscommissie is uiteindelijk besloten tot verkoop op dat moment. Er is ook overleg geweest en volgens mij duidt dat erop dat er geen tunnel is geweest met alleen één doel.

De **voorzitter**: Steenbakkers.

De heer **Steenbakkers** (CDA): De heer Koevoets zegt hier een aantal dingen die later in mijn inbreng bijna letterlijk terugkomen. Ik beweer niet dat er grote misstanden zijn geweest in de procesarchitectuur, helemaal niet. Dat vinden we ook mooi om te zien. Ik zeg alleen – en daarvoor moet u even doorbladeren

naar pagina 46 – dat zich een aantal ontwikkelingen hebben voorgedaan, de drie die ik net noemde, waarin initieel twijfel bestond. Daarover zijn wij niet geïnformeerd, terwijl het wel degelijk relevant is voor de wensen en bedenkingen, temeer als u weet – u kunt dat misschien niet weten, mijnheer Koevoets, maar de heer Vreugdenhil weet dat uiteraard nog uit de periode daarvoor – wat de initiële opdracht bij Essent was. De aandeelhouders zouden het sowieso een keer naar de markt brengen, of investeren, zoals de heer Heijmans zei, maar het politieke besluit dat hier is genomen, en dat het laatste was dat de Staten daarvoor bekend was, was om maximale aandeelhouderswaarde te behouden. Er zijn drie ontwikkelingen die daarop negatief aanwijzen en ik constateer dat de Staten daar niet over zijn ingelicht. Dat is mijn punt. Uw punt dat de procesarchitectuur staat, daar ben ik het helemaal mee eens, en ook dat het besproken is in de AHC.

De **voorzitter**: Koevoets.

De heer **Koevoets** (VVD): Dan wil ik nogmaals citeren uit het rapport: “Het is de beste prijs die kan worden verkregen en het is een marktconforme prijs.” Als het gaat om maximale aandeelhouderswaarde, is dat dan niet de beste prijs die je moet krijgen?

De **voorzitter**: Steenbakkers.

De heer **Steenbakkers** (CDA): Of de heer Koevoets wil niet begrijpen wat ik zeg, óf ik leg het niet goed uit. Daarom ga ik het nog een keer proberen. Het klopt wat u zegt, maar er hebben zich drie ontwikkelingen voorgedaan. Drie onafhankelijke partijen, onafhankelijke experts, Attero zelf en een aantal aandeelhouders, zeggen: dit moment is misschien niet goed. En vervolgens constateert de Rekenkamer dat, gegeven het feit dat het moment van verkoop is gekozen, dit het maximale is. Daar zijn wij het mee eens.

De **voorzitter**: Nee, mijnheer Koevoets, u hebt twee keer geïnterrupteerd. De heer Steenbakkers vervolgt zijn betoog.

De heer **Steenbakkers** (CDA): Al deze signalen werden kennelijk genegeerd. Blijkbaar moest er toch verkocht worden en daarover zijn de Staten niet ingelicht. Is dit nou die goede samenwerking tussen GS en PS, die ook u zo belangrijk vindt? Zijn de Staten hiermee goed in stelling gebracht? Is dit Provinciale Staten conform artikel 167 van de Provinciewet volledig informeren? Daarom de volgende cruciale vraag aan de gedeputeerde vandaag: waarom zijn Provinciale Staten niet direct geïnformeerd over de feiten in het ZRK-rapport, dat er kennelijk initieel negatieve signalen waren dat de markt niet optimaal, of zelfs slecht zou zijn, zoals de Rekenkamer stelt, dat Attero zelf initieel negatief adviseerde omdat het bedrijf er nog niet klaar voor was, zoals de Rekenkamer constateert, en dat andere aandeelhouders geen overhaaste beslissingen wilden nemen? Dat is voor ons vandaag de belangrijkste politieke vraag.

Dan kijkend naar de toekomst. Allereerst zijn wij blij – en dan kom ik bij de heer Koevoets – dat de Rekenkamer constateert dat een groot aantal zaken ook heel goed is gegaan, bijvoorbeeld in de procesarchitectuur, en dat er nergens grote misstanden zijn geweest. Maar er zijn ook veel lessen te trekken. Hiervoor hebben wij samen met andere partijen vier moties opgesteld. De eerste motie is cruciaal wat ons betreft. Die gaat over het moment in het proces waarop Provinciale Staten wensen en bedenkingen mogen uiten. Deze motie dienen wij met in totaal zeven andere partijen in. Bij Attero mochten wij op 11 april 2014 wensen en bedenkingen uiten, vier maanden nadat bekend was dat de verkoop zou plaatsvinden en twee maanden nadat het feitelijke onderhandelingsresultaat er lag. Wat ga je dan doen als wij nog wensen en bedenkingen uiten? Terug uitonderhandelen, of is het meer iets van: o ja, we moeten nog even lang PS?

Ik had het over de lessen voor GS, maar het CDA is ook zeer kritisch over de rol van PS, want het is geen eenrichtingverkeer; dat zou te makkelijk zijn. De Zuidelijke Rekenkamer zegt het in bedekte termen: ook PS

hadden zelf een meer proactieve houding moeten hebben en dichter op de bal moeten zitten. Hoe komt het nu dat dat niet gebeurde? Volgens de ZRK heeft dit ook te maken met de complexiteit in een dergelijk dossier. Daarover komen wij met twee moties: één met zes andere partijen om een onafhankelijke contra-expertise te overwegen en daadwerkelijk te implementeren bij de aan- en verkoop van substantiële deelnemingen en één algemeen, samen met GroenLinks, D66, 50PLUS, Partij voor de Dieren, ChristenUnie en Lokaal Brabant, voor meer algemene, onafhankelijke ondersteuning voor PS op financieel gebied.

Motie 4 heeft het kopje 'Huiswerk'. Buiten het feit dat het natuurlijk heel erg vreemd is dat van essentiële vergaderingen en besluiten geen verslaglegging is en archivering ontbreekt, is het, vind ik, voor de provincie vooral ook gênant en ontzettend onprofessioneel. Het probleem is kennelijk nog groter en breder verspreid dan we al dachten, als het ook in een dergelijk groot dossier plaatsvindt. Het is al verschillende keren gezegd door de Zuidelijke Rekenkamer. Volgens het CDA heeft het gewoon te maken met cultuur en discipline. Het is niet iets des provincies, want Limburg blijkt dit prima op orde te hebben. Daarom komen we met een vierde motie die we eveneens met zes andere partijen indienen en die over archivering en verslaglegging gaat.

Tot slot. De Amerikaanse socioloog Robert Lint zei dat de meeste mensen zich altijd optimistisch voelen wanneer ze een tunnel uit komen. Het CDA hoopt dat dit na de beantwoording van de gedeputeerde in eerste termijn ook voor Provinciale Staten zal gelden.

Motie M1 'Contra-expertise'

"Provinciale Staten van Noord-Brabant in vergadering bijeen op 8 september 2017, behandelend Statenvoorstel 47/17A onderzoeksrapport Zuidelijke Rekenkamer naar verkoop van Attero;

overwegende dat:

- de controlerende taak een fundamentele en belangrijke volksvertegenwoordigende taak is;
- de Zuidelijke Rekenkamer in het verleden al in meerdere rapporten Provinciale Staten advies heeft gegeven om de controlerende taak van Provinciale Staten te versterken;
- deze adviezen ten aanzien van het versterken van de controlerende taak vaak de budgettaire/financiële kant van het Statenwerk raken;

constaterende dat:

- ook in het voorliggende onderzoeksrapport over Attero dit advies ten aanzien van financiële controle wederom nadrukkelijk naar voren komt vanuit de ZRK; bijvoorbeeld maar niet uitsluitend op bladzijde 14/15: 'Wij bevelen Provinciale Staten aan om zich uit te spreken over de mate waarin zij in het vervolg betrokken willen zijn. Het betrekken van een onafhankelijke partij om de tussentijds opgestelde rapporten en conclusies te voorzien van een contra-expertise en/of deze toegankelijker te maken behoort daarbij tot de mogelijkheden.'

Dragen Gedeputeerde Staten op:

- om bij aan- of verkoop van een substantiële deelneming (voor nu aangenomen op een transactiewaarde boven 10 miljoen euro), Provinciale Staten altijd te vragen of zij gebruik willen maken van een onafhankelijke contraexpertise ten aanzien van de tussentijds opgestelde rapporten en conclusies in het aan- of verkoopproces;

en gaan over tot de orde van de dag.

S.P.M.F. Steenbakkers, CDA Brabant

H. Vreugdenhil, ChristenUnie-SGP

J.H.W.F. Heijman, Lokaal Brabant

W.A.A.M. van Overveld, 50PLUS

M.C. van der Wel, Partij voor de Dieren

P. van der Kammen PVV"

Motie M2 'Onafhankelijk financieel adviseur PS'

"Provinciale Staten van Noord-Brabant in vergadering bijeen op 8 september 2017, behandelend Statenvoorstel: 47/17A Onderzoeksrapport Zuidelijke Rekenkamer naar verkoop van Attero;

overwegende dat:

- de controlerende taak een fundamentele en belangrijke volksvertegenwoordigende taak is;
- de Zuidelijke Rekenkamer in het verleden al in meerdere rapporten Provinciale Staten adviezen heeft gegeven om de controlerende taak van Provinciale Staten te versterken;

constaterende dat:

- deze adviezen ten aanzien van het versterken van de controlerende taak vaak de budgettaire/ financiële kant van het Statenwerk raken;

verzoeken Provinciale Staten:

- om een onafhankelijk financieel adviseur aan te stellen voor PS om hen in brede zin te ondersteunen met bevindingen en adviezen bij bijzondere financiële aangelegenheden en beslissingen die PS dient te nemen;
- over het proces om hiertoe te komen en de exacte invulling en reikwijdte van de rol van deze adviseur, verder te besluiten in het woordvoerdersoverleg Financiën;

en gaan over tot de orde van de dag.

S.P.M.F. Steenbakkers, CDA Brabant

J. Hageman, D66

J.H.W.F. Heijman, Lokaal Brabant

W.A.A.M. van Overveld, 50PLUS

M.C. van der Wel, Partij voor de Dieren

A. Uijlenhoet, GroenLinks"

Motie M3 'Betrekken wensen en bedenkingen PS'

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 8 september 2017, behandelend Statenvoorstel: 47/17A Onderzoeksrapport Zuidelijke Rekenkamer naar verkoop van Attero;

Overwegende dat:

- artikel 167 PW lid 4: het beëindigen van een deelneming duidelijk meldt dat Provinciale Staten in staat worden gesteld wensen en bedenkingen te uiten ten aanzien van de vervreemding van een deelneming;
- uitgangspunt is dat GS deze geuite wensen en bedenkingen betrekken in hun besluitvorming, tenzij zwaarwegende overwegingen vanuit hun verantwoordelijkheid als aandeelhouder hiertegen verzetten. Hierover moeten zij zich altijd verantwoorden tegenover PS;

constaterende dat:

- in het geval van Attero op 9 december 2013 werd besloten door RvB, RvC en AHC over de voorgenomen verkoop van Attero;
- in geval van Attero op 5 februari 2014 de Sale and Purchase Agreement werd getekend tussen Attero en Waterland;
- PS op 11 april 2014 in staat werden gesteld wensen of bedenkingen te uiten en GS op 23 april een definitief besluit namen;
- het in deze tijdlijnen bijna onmogelijk was voor GS om eventuele wensen of bedenkingen van PS, die tot veranderingen in de transactie (hadden) kunnen leiden, mee te nemen in haar besluitvorming;

verzoeken Gedeputeerde Staten om:

- Provinciale Staten bij toekomstige aan- en verkoop van deelnemingen aan het begin van het traject maar in ieder geval altijd voor de onderhandelingen tot aan- verkoop worden opgestart, in de gelegenheid te stellen om wensen of bedenkingen te uiten zodat hier ook serieus iets mee gedaan kan worden;

- dit in de formele afspraken zoals in de nota 'Samenwerkingsrelaties en verbonden partijen' te noteren/wijzigen;

en gaan over tot de orde van de dag.

S.P.M.F. Steenbakkers, CDA Brabant

H.J. Vreugdenhil, ChristenUnie-SGP

J.H.W.F. Heijman, Lokaal Brabant

W.A.A.M. van Overveld, 50PLUS

M.C. van der Wel, Partij voor de Dieren

A. Uijlenhoet, GroenLinks

P. van der Kammen, PVV"

Motie M4 'Archivering op orde'

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 8 september 2017, behandelend Statenvoorstel: 47/17A Onderzoeksrapport Zuidelijke Rekenkamer naar verkoop van Attero;

overwegende dat:

- de Zuidelijke Rekenkamer in het verleden al in meerdere rapporten adviezen heeft gegeven om de verslaglegging/archivering op orde te brengen daar deze op dit moment binnen de Provincie Noord-Brabant op tal van dossiers van onvoldoende niveau is;
- een deugdelijke verslaglegging en archivering een basis 'hygiënefactor' is om als Provincie te kunnen acteren als serieuze en professionele partij;

constaterende dat:

- ook in het voorliggende onderzoeksrapport over Attero dit advies wederom wordt gegeven;
- het contrast op dit punt met de Provincie Limburg, die dit wel op orde heeft, groot is;
- bovendien blijkt dat in dit geval verslaglegging en archivering sommige zaken niet alleen 'niet op orde waren' maar soms simpelweg gewoon ontbraken en dit van onprofessionaliteit getuigt;
- Gedeputeerde Staten in haar bestuurlijke reactie gelukkig aangeven deze aanbeveling aan te nemen en melden dat zij enige tijd geleden reeds maatregelen hebben genomen om de archivering te optimaliseren;

verzoeken Gedeputeerde Staten:

- om zo spoedig mogelijk met een nota richting PS te komen waarin in ieder geval wordt gemeld:
 - o welke maatregelen men ten aanzien van dit punt specifiek heeft genomen;
 - o welke verbeterlagen/suggesties zijn geïdentificeerd;
 - o welke inmiddels al zijn opgepakt/doorgevoerd;
 - o het tijdpad wanneer deze maatregelen zijn afgerond;
 - o hoe GS deze verbeteringen duurzaam wil borgen in de organisatie;
- om met de Zuidelijke Rekenkamer in een verdiepend gesprek te gaan om te kijken hoe men kan leren van hun expertise/ervaringen;

en gaan over tot de orde van de dag.

S.P.M.F. Steenbakkers, CDA Brabant

H.J. Vreugdenhil, ChristenUnie-SGP

J.H.W.F. Heijman, Lokaal Brabant

W.A.A.M. van Overveld, 50PLUS

M.C. van der Wel, Partij voor de Dieren

P. van der Kammen, PVV"

Motie M5 'Technische vragen en beantwoording bij dossier en op internet'

“Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 8 september 2017, ter bespreking van Statenvoorstel 47/17 Onderzoeksrapport Zuidelijke Rekenkamer naar verkoop van Attero; constaterende dat:

- technische vragen en de beantwoording daarvan bij Statenvoorstellen niet worden gearchiveerd en niet op de website van de provincie worden gepubliceerd;
- de ZRK opmerkt dat de verslaggeving rondom PS voor verbetering vatbaar is en daarbij specifiek wijst op het ontbreken van archivering van de technische vragen bij Statenvoorstellen door Statenleden;

overwegende dat:

- het in het licht van volledigheid van dossiervorming en de Archiefwet zo zou moeten zijn dat alle technische vragen plus beantwoording bij Statenvoorstellen worden gearchiveerd en op de website van de provincie bij de betreffende dossiers worden gepubliceerd;
- dit behalve het voldoen aan de archiefplicht ook een vorm van openheid en transparantie van informatievoorziening naar de burger toe is;

dragen Gedeputeerde Staten op:

- om er samen met de griffie voor te zorgen dat voortaan alle technische vragen plus antwoorden bij Statenvoorstellen worden gearchiveerd alsmede op de website van de provincie bij de betreffende dossiers worden geplaatst;

en gaan over tot de orde van de dag.

Stijn Steenbakkers, CDA Brabant

Patricia van der Kammen, PVV Noord-Brabant”

De **voorzitter**: Ik dank de heer Steenbakkers voor zijn bijdrage. Het woord is aan de fractie van de SP. De heer Heijmans heeft het woord.

De heer **Heijmans** (SP): Voorzitter. Uiteraard wil ik beginnen met mijn dank aan de Zuidelijke Rekenkamer voor haar, zoals gebruikelijk, goede, kritische rapport.

De belangrijkste vraag die volgens mij vandaag, en eigenlijk al meerdere jaren, boven de markt hangt is: heeft de provincie de bevolking van Brabant nu eigenlijk tekortgedaan met de verkoop van Attero? Met andere woorden: hebben we een bedrijf niet veel te goedkoop verkocht, waardoor de Brabantse belastingbetaler in feite tekort is gedaan? Ik wil daar heel duidelijk over zijn en ik ben blij dat de beide voorgaande sprekers dat min of meer onderschrijven. Ik zie in dit rapport geen aanleiding om het college van toen, of het college van nu, te verwijten dat het een bedrijf voor peanuts uit handen heeft gegeven, om welke reden dan ook die je erbij zou kunnen suggereren. En dan vind ik het toch wel jammer, mijnheer Steenbakkers – maar ik begrijp dat vanuit uw standpunt wel – dat u zulke vragen stelt. Natuurlijk kunnen we vragen stellen: als we twee jaar hadden gewacht, hadden we misschien wel 240 miljoen gekregen en als we vijf jaar hadden gewacht misschien nog wel veel meer, maar andersom hadden we misschien wel minder gekregen als we een paar jaar hadden gewacht. Dat zal altijd een vraag blijven. Ik denk dat je ook geen enkele deskundige zult vinden die daar echt heel duidelijke, zuivere uitspraken over zal willen doen. Ik vind het ook jammer dat de term ‘tunnelvisie’ zo vaak gebruikt wordt. Volgens mij is een tunnelvisie niet alleen een visie die met zich meebrengt dat je maar één richting opgaat, en dat is vooruit ...

De **voorzitter**: Interruptie Steenbakkers.

De heer **Steenbakkers** (CDA): Voorzitter, dank. In het begin wijze woorden van de nestor, maar ik heb ook wel een vraag voor hem, want hij heeft dat hier natuurlijk jaren gezien. Uw analyse klopt helemaal, maar vervolgens – en daar gaat het om – zijn er van drie verschillende kanten negatieve signalen gekomen om op dat moment te verkopen. Het kan dan nog steeds zo zijn, precies wat u zegt, dat toch het besluit

wordt genomen om te verkopen, maar mijnheer Heijmans: dat beslis je dan toch niet alleen als uiteindelijk Provinciale Staten nog wensen en bedenkingen moeten uiten? Dat geef je dan toch in ieder geval mee, dat is toch essentieel?

De **voorzitter**: Heijmans.

De heer **Heijmans** (SP): Op de rol van PS kom ik nog terug, want daar heb ik ook wel enige kritiek op en ik ben het eens met de conclusie van de Zuidelijke Rekenkamer dat dat beter en anders had gekund en gemoeten. En anders dan u zat ik er ook zelf bij, mijnheer Steenbakkers, dus voor mij is het nog veel moeilijker om dat te constateren dan voor u.

De **voorzitter**: Steenbakkers.

De heer **Steenbakkers** (CDA): Ja, maar intern hebben wij daar ook nog wel wat discussie over gehad en u kunt mij geloven als ik zeg dat ik daar zeer kritisch in ben. Maar waar het om gaat is dat u, heel listig maar wel goed, mijn vraag niet helemaal beantwoordt. Vindt u niet – dat is mijn vraag – dat Gedeputeerde Staten Provinciale Staten op de hoogte hadden moeten stellen van deze drie ontwikkelingen, zodat het in de wensen en bedenkingen meegenomen had kunnen worden? De conclusie was dan misschien precies hetzelfde geweest, maar dan hadden we al dit gedoe niet gehad.

De **voorzitter**: Heijmans.

De heer **Heijmans** (SP): Ik zei al dat ik er in mijn betoogje op zou terugkomen, maar ik zal het nu meteen doen. Vanaf de verkoop van Essent werd min of meer in de sliptestream daarvan ook Essent Milieu dat er toen nog was verkocht. Dat werd in deze Staten als een vaststaand feit gezien. Wat ik GS wel verwijt, is dat op het moment dat de investering niet doorging en uiteindelijk de weg naar verkoop werd gekozen, men niet naar de Staten is gegaan om te zeggen: dit is niet gelukt, wat vinden de Staten ervan dat die richting wordt ingeslagen? Dat zou daar een goed moment voor zijn geweest. Want vergis u niet, mijnheer Steenbakkers: inmiddels zaten er volgens mij ook een anders samengesteld college en een anders samengestelde Staten, en u weet hoeveel Statenleden er om de vier jaar wisselen. Het bijkomend effect daarvan was geweest dat deze Staten waarschijnlijk meer gefocust waren op die verkoop. In een traject dat vijf jaar loopt bij Statenleden die inmiddels ook nog eens wisselen, raken sommige zaken namelijk nog wel eens buiten beeld. Juist het splitsende moment van een investering die niet doorging en het inslaan van de richting van verkoop had voor GS hét moment moeten zijn om de Staten hierbij te betrekken.

Voorts wil ik nog even terugkomen op die tunnelvisie. Zoals ik zojuist al zei, suggereert een tunnelvisie niet alleen dat je in een tunnel alleen maar recht vooruit kunt kijken, maar ook dat je niet naar links of naar rechts en niet naar boven en naar onderen kunt kijken, want het enige wat je ziet is beton. Zo werkt een tunnel. Daarom vind ik die vergelijking niet goed. Ik zou eerder spreken over een olietanker, en zo heb ik het ook ervaren. Staande op een olietanker kun je nog steeds alle kanten op kijken, maar het is heel moeilijk om die olietanker bij te sturen. Het moment waarover ik het zojuist had in de richting van de heer Steenbakkers, had een moment kunnen zijn om die olietanker lichtjes bij te sturen en misschien een andere koers te gaan varen.

Voorzitter. Ik ga het nog even hebben over een aanbeveling en die gaat over de vertrouwelijkheid. De griffie heeft het voorstel gedaan om in de procedurevergadering nog eens te bezien of de aanbeveling om hierover tot een rondetafelgesprek te komen, door ons kan worden overgenomen. Ik stem van harte in met dat voorstel van de griffie. Hiermee heb ik mijn punten gemaakt, voorzitter.

De **voorzitter**: Dat komt mooi uit, want uw spreektijd was ook bijna op. Dan is nu het woord aan mevrouw Van der Kammen van de PVV-fractie.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Voorzitter. De ZRK heeft een onderzoek verricht naar het proces van de verkoop van Attero. Van dit bedrijf, eerder een onderdeel van Essent en na de verkoop daarvan in handen van een aantal gemeentes en provincies, was in 2009 besloten dat de aandelen op termijn zouden worden verkocht, wat uiteindelijk GS in 2014 heeft gedaan. Voorzitter, ondanks dat er richtlijnen en een procedure zijn als het gaat om deelnemingen en ondanks dat er sprake was van een procesarchitectuur is er ongelooflijk veel misgegaan in dit proces. De conclusies van de Zuidelijke Rekenkamer, die wij zeer erkentelijk zijn voor het heldere feitenrelaas, vinden wij nog zeer aan de milde kant. En als ik dan de reactie lees van GS die zich in een heel belangrijke conclusie niet zegt te herkennen, dan vreest onze fractie dat GS er niets van heeft willen leren, en dan kunnen wij ook alleen maar vrezen dat zij gegeven een soortgelijke casus, op dezelfde wijze vanuit een ivoren toren zullen gaan acteren, waarbij de volksvertegenwoordiging in feite langs de zijlijn wordt geplaatst.

Voorzitter, ik ga even terug naar de Statenvergadering van 2014. Onze fractie heeft in die vergadering opgemerkt dat het proces rondom de verkoop helemaal niet zo zorgvuldig was verlopen als GS het deed voorkomen. Daarnaast hebben wij in die vergadering meermalen de vraag aan GS voorgelegd waarom uitstellen van de verkoop geen optie was.

Het college, meer specifiek de portefeuillehoudende gedeputeerde Pauli, kon geen woorden genoeg vinden om onze vragen bagatelliserend weg te wuiven. Voorzitter, als wij het feitenrelaas van de ZRK lezen, dan waren onze vragen meer dan terecht. De houding van de gedeputeerde is achteraf bezien dan ook een teken van minachting voor de volksvertegenwoordiging.

Waar gaat het concreet om voorzitter? Laat ik beginnen op te merken dat wij ons in dit betoog tot een aantal essentiële punten beperken. De rest van de conclusies en adviezen vinden wij ook belangrijk, maar wij concentreren ons op een tweetal thema's.

Ten eerste de archivering. Voorzitter, de bevindingen van de Rekenkamer zijn werkelijk schokkend. Een dossier waarmee zo'n grote belangen zijn gemoeid, waar zoveel geld in is omgegaan, en dan te moeten constateren dat de dossiers er gewoon niet zijn, niet eens door de provincie zijn opgeslagen en bijgehouden. Ik attendeer het college op de Archiefwet en vraag het college dringend om opheldering te verschaffen over de wijze waarop dit college aan de verplichtingen van die wet voldoet en waar het nog niet op orde is.

De **voorzitter**: Interruptie de heer Heijmans.

De heer **Heijmans** (SP): Misschien dat ik te vroeg ben, mevrouw Van der Kammen, dan mijn excuses en hoor ik het graag straks van u, maar u kennende ben ik een beetje bang dat u met heel veel kritiek gaat komen op de procedure en zorgvuldigheid, en het woord 'minachting' heeft u al gebruikt, maar gaat u ook een conclusie trekken in de zin van dat dit college, deze gedeputeerde, de Brabantse belastingbetaler tekort heeft gedaan? Durft u ook de conclusie te trekken dat ook met andere procedures toch dit verkoopbedrag eruit was gekomen? Gaat u daar ook nog iets over zeggen?

De **voorzitter**: Mevrouw Van der Kammen.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Ja, voorzitter, volgens mij ging het rapport helemaal niet over de prijs en over de faire prijs zoals ja of nee, dus nee: daar ga ik inderdaad niet op in.

Voorzitter, bij eerdere rapportages van de ZRK zijn ook forse opmerkingen gemaakt over de archivering en informatievoorziening. Het college beloofde beterschap en schermde parmantig met een adviesrapport

'Zaakgericht werken'. Ik heb zelden een advies van zo'n bedroevend niveau gelezen, voorzitter. Ik stel dan ook voor dat het college haar huiswerk overdoet wat dat betreft.

Voorzitter, de adviezen over verslaglegging van de ZRK mogen wat de PVV betreft een-op-een worden overgenomen. We hebben wel een aanvulling. Een punt wat ons al jaren een doorn in het oog is en waarover wij al diverse malen bij de griffie hebben opgemerkt dat wij het graag willen zien toegevoegd bij de dossiers, is technische vragen en de beantwoording bij Statenvoorstellen. Voorzitter, de technische vragen bij welk Statenvoorstel dan ook en de beantwoording daarvan maakt onlosmakelijk deel uit van de stukken, en zij moeten dan ook gewoon gearchiveerd en openbaar gepubliceerd worden. Wij dienen daartoe samen met het CDA een motie in.

Een ander essentieel punt is het door de ZRK geduide punt van het proces dat zich in een tunnel heeft afgespeeld. En het is met name dit punt waarover onze fractie over de reactie van GS zeer teleurgesteld is.

Voorzitter, de feiten uit het rapport van de ZRK.

- Een externe adviseur concludeerde dat het inbestedingsmodel, dus het overnemen van Attero door de gemeentes, de voorkeur genoot.

- Verkoop aan een derde werd in de periode dat een overname door de gemeentes werd overwogen niet realistisch geacht, het moment voor verkoop werd als slecht beoordeeld.

- Nadat het inbestedingsmodel niet haalbaar bleek werd erg gemakkelijk overgestapt naar plan B: verkoop aan een derde.

- Attero zelf wilde eerst de tijd krijgen om de bedrijfsvoering op orde te brengen en pas dan een verkoopproces op te starten.

- De voorzitter van de aandeelhouderscommissie wilde, ondanks dat er even een discussie plaatsvindt over stopzetten van het verkoopproces, daar niets van weten.

- Toen bleek dat de biedingen ver onder de richtprijs lagen die de aandeelhouderscommissie eerder had benoemd als uitgangspunt, kwam ABN-AMRO in een advies met opmerkingen die zouden moeten overtuigen om het verkoopproces vooral maar door te zetten. En een van die argumenten was dat het stopzetten van het verkoopproces voor de betrokkenen tot imagoschade zou kunnen leiden, en met mogelijke gevolgen voor de positie van functionarissen van de vennootschap.

Voorzitter, de signalen voor GS om Attero aan een derde te verkopen stonden na het mislukken van de inbestedingspoging feitelijk op rood. Attero vond het niet verstandig, diverse aandeelhouders, met name de gemeentes vonden het geen goed idee, en de diverse adviezen vormden in feite geen rooskleurig vooruitzicht voor verkoop.

GS stopte echter niet maar riep in plaats daarvan: 'gas erop'. Je zou het college deze daadkracht toewensen op andere dossiers maar in plaats daarvan vond het college dat ze bij deze verkoop stoere spierballen moesten laten zien, in plaats van bedachtzaam denken en een gezonde portie omgevings sensitiviteit.

U heeft PS niet verteld dat er een negatief advies lag van Attero. U heeft PS niet verteld dat Attero liever eerst orde op zaken wilde stellen alvorens tot een verkoopproces over te gaan, en u heeft PS ook niet verteld dat nogal wat gemeentes de verkoop aan een derde op dat moment niet zagen zitten. U heeft PS niets van dat alles verteld, ondanks dat PS u bevraagd heeft om ter vergadering opheldering te verschaffen. Niets van dat alles, en tot overmaat van ramp was de imagoschade van betrokkenen voor u kennelijk belangrijker dan de publieke belangen van burgers en gemeentes.

U had na de mislukte poging en na de mislukte investering, ook kunnen bedenken om eens met PS van gedachten te wisselen. Het speelveld en de omstandigheden waren immers behoorlijk veranderd. Wij nemen het college kwalijk dat zij dat heeft nagelaten, maar in plaats daarvan met een hosannaverhaal willens en wetens het proces van verkoop heeft doorgedrukt.

Voorzitter, u zult begrijpen dat de PVV uitermate benieuwd is of het college, en dan met name de gedeputeerde wellicht toch zijn insteek bijstelt.

De **voorzitter**: Ik dank mevrouw Van der Kammen voor haar bijdrage. Dan is nu de fractie van D66 aan het woord. De heer Hageman.

De heer **Hageman** (D66): Voorzitter. De Zuidelijke Rekenkamer houdt het provinciaal bestuur met dit rapport weer eens een mooie spiegel voor. Het rapport bevat belangrijke leerpunten voor zowel het college alsook voor Provinciale Staten. Graag sta ik in mijn bijdrage stil bij enkele onderdelen uit het rapport.

D66 wil graag vooruit, maar we hebben er geen bezwaar tegen om af en toe naar het verleden te kijken, vooral om te kijken welke lessen we uit het verleden kunnen leren, waar we in de toekomst ons voordeel mee kunnen doen. We realiseren ons dat dit dossier stamt uit een andere bestuursperiode, waarin de verhoudingen tussen GS en PS anders waren. De fractie van D66 stelt vast dat de Staten sindsdien zijn gegroeid in hun controlerende functie. Maar ook de collegesamenstelling is veranderd. Zou het college het de volgende keer anders aanpakken? We horen graag welke leerpunten uit dit rapport door het college actief worden aangegrepen voor bredere toepassing binnen hun beleidsdossiers. Kan de gedeputeerde hier concrete voorbeelden van noemen?

In het rapport wordt veel gezegd over de dynamiek tussen PS en GS en de haal- en brengplicht die ze hebben. Dat GS de haalplicht van PS zou moeten aanwakkeren, gaat onze fractie wat te ver. Wij vertrouwen liever op de eigen kracht van PS-leden. Het is immers onderdeel van onze functie dat wij vragen stellen in het kader van onze controlerende taak, maar dan moeten de Staten wel voldoende informatie krijgen om er überhaupt vragen over te kunnen stellen. Het verbaast de fractie van D66 dat er zo weinig Statenmededelingen zijn gedaan over dit onderwerp, en dan wordt het wel heel lastig om middels vragen onze controlerende taak uit te voeren. Dit soort complexe dossiers vraagt wel om specialistische vakkennis bij Statenleden. Ondersteuning vanuit een businesscontrolefunctie is dan ook geen overbodige luxe. De fractie van D66 heeft op eerdere momenten opgeroepen om een businesscontroller ter beschikking te stellen aan PS, die de Statenleden ondersteunt bij hun toezicht op vooral financieel complexe processen. Graag herinner ik de Staten nog een keer aan die oproep. Wij dienen de motie dan ook samen met het CDA in.

De slechte archivering van informatie is een terugkerende aanbeveling in een aantal rekenkamerrapporten. Mogelijk kan dit worden verklaard doordat deze rapporten zien op ongeveer dezelfde periode. Toch baart het ons zorgen dat er zo weinig verslagen bekend zijn van belangrijke bijeenkomsten en besluiten. Kan de gedeputeerde aangeven welke verbetermaatregelen er sindsdien zijn genomen om de kwaliteit van de administratieve vastlegging en archivering te verbeteren? En kan de gedeputeerde toezeggen dat we dit soort aanbevelingen in toekomstige rapporten niet meer terugzien?

Het woord 'tunnelvisie' werd een aantal keren genoemd in relatie tot dit onderzoek. Volgens de gangbare definitie betekent dit een visie waarbij slechts op één variabele wordt gelet, met onkunde, of onwil, om in het proces van meningsvorming ook op andere invalshoeken te letten, of het blikveld te verbreden. De vraag blijft of er in dit proces sprake was van een tunnelvisie.

Het verslag van het verkoopproces leest als een proces waarin geen weg meer terug was. Naar mate de tijd verstreek leek niet verkopen een steeds minder aantrekkelijke optie, tot het moment waarop verkoop de enige optie was die redelijkerwijs overbleef. Laten we als PS zorgen dat we in dit soort processen voldoende reflectiemomenten inruimen en duidelijk weten welke bewegingsruimte we hebben.

De **voorzitter**: Interruptie Steenbakkers.

De heer **Steenbakkers** (CDA): Ik hoor de heer Hageman zeggen dat het de vraag is of in dit dossier tunnelvisie heeft plaatsgevonden. Wat vindt de D66-fractie ervan? Vinden ze, nu alles wetende van de Rekenkamer, dat een tunnelvisie heeft plaatsgevonden?

De **voorzitter**: Hageman.

De heer **Hageman** (D66): Wij zijn er niet van overtuigd dat er een tunnelvisie is. Wij denken dat een aantal zaken gewoon een vrij logisch geheel heeft gehad, wat uiteindelijk heeft geleid tot verkoop.

Laten we als PS zorgen dat we op dit soort processen voldoende reflectiemomenten inruimen en duidelijk weten welke bewegingsruimte we hebben, want we moeten voorkomen dat onze rol beperkt wordt tot het tekenen bij het kruisje. Volgens de Rekenkamer was er – zo voelden de betrokkenen dit althans – geen ruimte om nog een keer de politieke keuze om te verkopen af te wegen tegen de bedrijfseconomische vraag of verkoop op dat moment de beste optie was. Je zou het tunnelvisie kunnen noemen, maar dan is het in ieder geval van alle betrokkenen in het proces en wij vinden niet dat het een tunnelvisie is. Maar hoe voorkomen we dit soort situaties in de toekomst? We horen graag van de gedeputeerde welke maatregelen hij in ieder geval gaat treffen om een eventuele tunnelvisie in de toekomst te voorkomen.

Tot zover, voorzitter.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Hageman voor zijn bijdrage. De fractie van de PvdA dan, de heer Maas.

De heer **Maas** (PvdA): Voorzitter. Dankzij het Rekenkameronderzoek is er nu meer inzicht in de kwaliteit van het besluitvormingsproces rondom de verkoop van Attero. Ondanks de teksten die ik vanmorgen hoor over onprofessionaliteit en ongelooflijk veel misgaan, lees ik juist – en daar is de PvdA blij om – dat het proces rond de verkoop van Attero in opzet en uitvoering grotendeels voldoet aan de eisen en dat de Rekenkamer geen onrechtmatigheden heeft aangetroffen bij het bepalen van de verkoopprijs.

Voor ons zijn er belangrijke aandachtspunten en de aandachtspunten die uit het rapport komen onderschrijven wij ook. Voor zowel Gedeputeerde Staten als voor onszelf in de rol als PS zijn er nog belangrijke punten om hiervan te leren. Dit onderzoek geeft dan ook ruimte aan voor verbeteringen. Het is dan ook goed om bij de start van de nieuwe procedures rond de verkoop van de provinciale aandelen hier lessen uit te trekken en opzet en uitvoering van deze processen aan te passen en te verbeteren. Onze fractie ondersteunt dan ook de aanbevelingen die de Rekenkamer heeft gedaan.

De fractie van de PvdA is van mening dat bij de aanvraag van een rondetafelgesprek, om te spreken over hoe omgegaan moet worden met dossiers van de geheimhoudingsgesprekken, dit kan via de standaardprocedure die bij ons bekend is.

Als je een grote broodlunch gebruikt, vallen er wel eens kruimels af. In dit geval zijn er ook kruimeltjes af gevallen. Daar moeten we van leren, daar moeten we opletten. Daarom zijn we ook blij met het rapport en ondersteunen we de aanbevelingen.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Maas voor zijn bijdrage. Dan de fractie van GroenLinks, de heer Uijlenhoet heeft het woord.

De heer **Uijlenhoet** (GL): Voorzitter, dank u wel. Voor ons ligt een belangwekkend onderzoek van de Zuidelijke Rekenkamer naar het proces van verkoop van het afvalverwerkingsbedrijf Attero, belangrijk om een aantal redenen. Het gaat om veel geld, het gaat om beëindiging van een betrokkenheid van de provincie bij een bedrijf dat publieke belangen dient en, in dat kader misschien nog wel het belangrijkste, het gaat om de kwaliteit van het besluitvormingsproces en de rol van GS en PS daarin. Wat GroenLinks betreft ligt er een helder rapport, waarmee we als provincie verder kunnen en waarvan we kunnen leren. We danken de Zuidelijke Rekenkamer daarvoor. Dank ook aan de programmaraad en niet in de laatste plaats aan collega Steenbakkers voor het agenderen van dit thema.

Voorzitter. Na deze dankbetuigingen nu naar de inhoud. In de media is veel over Attero geschreven. Berichten over hoge dividenduitkeringen na verkoop van Attero aan Waterland en over ophanden zijnde

doorverkoop en de hoge waardering die daarmee zou zijn gemoeid, hebben veel stof doen opwaaien. Maar nog afgezien van het feit dat Attero nog helemaal niet is verkocht, of doorverkocht, zijn we juist daarom blij te kunnen constateren dat bij het bepalen van de verkoopprijs en de verhouding tussen ondernemingswaarde en aandeelhouderswaarde geen onregelmatigheden zijn vastgesteld en dat het gehele verkoopproces in opzet en uitvoering grotendeels voldoet aan de daaraan te stellen eisen. Desondanks neemt het onderzoek ons ongemakkelijke gevoel over de gang van zaken in het verkoopproces niet weg. Sterker nog: het onderzoek bevestigt wat ons betreft het beeld dat een smalle eenrichtingsweg is ingeslagen, om als provincie zo snel mogelijk van Attero af te komen. Het onderzoeksrapport levert daarvoor diverse aanwijzingen wat ons betreft. Ik ga ze toch even noemen.

Eén. Toen eind 2009, begin 2010, gesproken werd over de strategie van Attero, heeft de aandeelhouderscommissie al haar voorkeur uitgesproken voor verkoop aan derden, dit omdat een publiek belang zou ontbreken, wat in ons beeld toch niet het geval is. Inbesteding aan gemeenten is zo slechts een kans gegeven.

Twee. Kort na het mislukken van de inbesteding aan de gemeenten besluit de aandeelhouderscommissie tot start van het verkoopproces, ondanks negatieve adviezen, tegen de wens van Attero zelf en ondanks het feit dat noordelijke en Limburgse gemeenten vonden dat er geen overhaaste beslissingen genomen moesten worden. Niet alleen heeft de aandeelhouderscommissie deze signalen naast zich neergelegd, evenmin zijn op dat moment PS in positie gebracht om wensen en bedenkingen te uiten, terwijl daar echt wel redenen voor waren – daar is al aan gerefereerd –: het mislukken van het verkoopproces, het overgaan tot verkoop wanneer vele signalen op rood staan en ook waren de Staten opnieuw samengesteld en was de bestuurlijke context veranderd.

De **voorzitter**: Interruptie Altundal.

De heer **Altundal** (SP): Ik hoor herhaaldelijk over de aandeelhouderscommissie. In de vorige periode was ik zelf betrokken bij dit proces en daarover hebben we herhaaldelijk informatievergaderingen gehad. Uiteindelijk is in de commissie voor economische zaken, in haar vergadering van 30 maart 2013 als ik me niet vergis, een brief behandeld van de aandeelhouderscommissie waarin zij van harte aanbeveelt de aandelen over te dragen aan Waterland. Als de aandeelhouderscommissie zo'n brief schrijft, en ook de raad van bestuur ons van harte aanbeveelt in te gaan op het bod, dat fair en marktconform wordt genoemd, hoe kunnen wij als Staten dan stellen dat die informatie niet juist is?

De **voorzitter**: Uijlenhoet.

De heer **Uijlenhoet** (GL): Ik weet niet of het niet juist is. Ik begrijp uw vraag ook niet helemaal ...

De heer **Altundal** (SP): U stelt dat de aandeelhouderscommissie niet bereid was, of uitstel vroeg, terwijl wij als Staten die brief hebben gekregen waarin heel duidelijk staat dat de aandeelhouderscommissie aanbeveelt de aandelen te verkopen voor de prijs die we hebben afgesproken.

De **voorzitter**: Uijlenhoet.

De heer **Uijlenhoet** (GL): Volgens mij zitten we in een andere fase van het proces. Ik heb het over het moment waarop de inbesteding mislukte, wat een goed moment zou zijn geweest om als GS vanuit de aandeelhouderscommissie terug te gaan naar PS om hier te discussiëren – het punt dat de heer Steenbakkers ook al aanhaalde –, wensen en bedenkingen te uiten en eventueel tips mee te geven in dit proces. Dat is niet gebeurd en daar had meer ruimte voor gemaakt kunnen worden. Dat is het punt dat ik wil inbrengen.

Voorzitter. Ik ga door. De indicatieve waardering van de aandeelhouderswaarde op basis van de kritische koper werd terzijde geschoven. De aandeelhouderscommissie en de adviseurs vonden de biedingen weliswaar teleurstellend, maar zagen geen aanleiding om het verkoopproces te vertragen, ondanks het feit dat op dat moment werd geconstateerd dat er nog weinig zicht was op betere tarieven in de markt.

Een laatste punt. In de laatste fase van de verkoop, toen er nog twee partijen over waren, is er niet meer voor gekozen om van de verkoop af te zien, met als argument dat het nogmaals stopzetten van het verkoopproces Attero niet kon worden aangedaan. Volgens de Zuidelijke Rekenkamer valt dat te betwisten, omdat er wel degelijk financieel-economische redenen waren om de verkoop uit te stellen.

De **voorzitter**: Interruptie Koevoets.

De heer **Koevoets** (VVD): Ik hoor de heer Uijlenhoet zeggen dat er wel degelijk financieel-economische redenen waren om de verkoop uit te stellen. Welke waren die?

De **voorzitter**: Uijlenhoet.

De heer **Uijlenhoet** (GL): Er zijn legio economische redenen en argumenten: ontwikkelingen in de markt, de waarde van voorzieningen, de waarde van reserves, etc. Het gaat mij niet om de absolute prijs, maar steeds maar weer om timing. Het lijkt erop dat in het hele proces weinig is geluisterd naar adviezen om voor het goede moment te kiezen. Adviezen die duiden op 'moeten we dit nu wel doen?' zijn eigenlijk voortdurend min of meer terzijde geschoven.

De **voorzitter**: Het punt is helder. Koevoets.

De heer **Uijlenhoet** (GL): Het gaat hier over timing.

De heer **Koevoets** (VVD): Ja, het gaat altijd over timing. Wat ik vandaag doe, doe ik morgen niet en het kan altijd weer anders zijn: morgen kan het regenen als ik het gras wil maaien en vandaag niet. U zegt dat er duidelijk financieel-economische motieven zijn om het nu niet te doen en u stelt ook nog een keer dat er adviezen waren, ook op dat moment, om het niet te doen. Ik heb ze niet gelezen in het rapport. Waar staat in het rapport welke financieel-economische overwegingen er waren om niet te verkopen op dat moment en welke adviezen lagen er om op dat moment niet te verkopen?

De **voorzitter**: Uijlenhoet.

De heer **Uijlenhoet** (GL): Alleen al het feit dat de aandeelhouderscommissie zelf, maar ook de adviseurs op het laatst, maar niet helemaal in de allerlaatste fase, teleurgesteld waren. Teleurstelling komt niet uit de lucht vallen, want dan heb je blijkbaar iets meer verwacht. Zo simpel is het ook. Die teleurstelling was eigenlijk in het gehele proces aanwezig en toch is het verkocht. Ik zal niet zeggen dat er fundamenteel meer, of een hogere prijs, verkregen had kunnen worden, maar die teleurstelling is gewoon terzijde geschoven. Daar is gewoon niets mee gedaan.

De **voorzitter**: Altundal.

De heer **Altundal** (SP): Ik vind dit een hele merkwaardige discussie. Dan had u ook de oude dossiers moeten bestuderen. Als de Raad van Bestuur en de Raad van Commissarissen van Attero een brief sturen aan deze Staten, die wij voor kennisgeving aannemen, waarin duidelijk en keihard wordt gezegd dat het

een faire en marktconforme prijs is en dat van alle biedingen van andere partijen die van Waterland de beste was, waarop baseert u dan de conclusie dat er blijkbaar een beter bod uit had kunnen komen?

De **voorzitter**: De vraag is duidelijk. Uijlenhoet.

De heer **Uijlenhoet** (GL): Ik denk dat je op dat moment niet veel anders kan zeggen dan dat dit conform de markt de beste prijs is. Ja, dat is zo, maar in eerdere fases in het proces is ook door Attero zelf vaak aangegeven dat ze meer tijd nodig had, meer ruimte in het proces, en daar is toch aan voorbij gegaan. Uiteindelijk, in de allerlaatste fase, ja, oké, dan kan ik me voorstellen dat je tot een uiteindelijke deal komt, en dan heb je die te accepteren, ook als Attero.

De **voorzitter**: Altundal.

De heer **Altundal** (SP): Bent u het met mij eens dat de Raad van Bestuur, de Raad van Commissarissen en de aandeelhouders van Attero zich ook rechtstreeks tot de Staten hadden kunnen wenden om wat meer tijd te vragen, etc.? Is dat signaal aan de Staten gegeven? Hebt u dat nagevraagd?

De **voorzitter**: Uijlenhoet.

De heer **Uijlenhoet** (GL): Dat heb ik niet nagevraagd. Het was wel handig geweest, maar het is misschien niet gebeurd. Wat dat betreft kun je inderdaad ook wijzen naar Attero zelf. Daar kan Attero nog wat van leren en ook wij kunnen er wat van leren. Ik stel alleen vast dat in het laatste proces de verkoop gewoon door moest en ook doorging. Er was niet nog een moment om even te reflecteren of het wel het goede moment was om te verkopen. Dat is het punt dat ik wil maken.

Alles overziende was er volgens ons wel sprake van een tunnelproces, waarin alleen verkopen het uiteindelijke doel was. Natuurlijk – en dan kijk ik ook naar de heer Koevoets –: de gemeenten wilden Attero niet overnemen, het bedrijfsresultaat van Attero stond structureel onder druk en om concurrerend te worden zouden forse investeringen nodig zijn, maar dit laat onverlet dat van uitstel geen afstel hoefde te komen. Daar is in het proces weinig ruimte voor geweest en dat is nu net het punt: weinig ruimte voor reflectie, weinig ruimte voor overleg met PS en weinig ruimte om even de tijd te nemen om een ander moment te kiezen en misschien een betere tijd af te wachten.

De **voorzitter**: Interruptie Heijmans.

De heer **Heijmans** (SP): Het gemak waarmee u zegt: een tunnelproces, want er was maar één doel, en dat was verkoop. Is dat niet de opdracht die GS hadden meegekregen? Was het niet heel vreemd geweest als de Staten hadden moeten concluderen dat het college zich niet aan de door hen gestelde kaders had gehouden en een andere weg was opgegaan?

De **voorzitter**: Uijlenhoet.

De heer **Uijlenhoet** (GL): Natuurlijk, verkoop was het doel, daar ging het om. Maar er waren ook steeds signalen over een mogelijke fasering in het proces, dus even vertragen. Zelfs dat was eigenlijk niet aan de orde. Alle signalen die erop afkoersten om nog even af te wachten, of wat meer ruimte te nemen, werden genegeerd. Daar kwam het eigenlijk steeds op neer.

De **voorzitter**: Heijmans.

De heer **Heijmans** (SP): Als je iemand beschuldigt van een tunnelvisie, vind ik dat nogal wat. Dan zeg je daarmee dat je blind bent voor de dingen die om je heen gebeuren.

De **voorzitter**: Uijlenhoet.

De heer **Uijlenhoet** (GL): Voorzitter. Het begrip 'tunnelproces' is iets anders dan een tunnelvisie. U noemde het een tanker, ik noem het een tunnelproces. Wat mij betreft is het geen tunnelvisie geweest, want volgens mij is door de aandeelhouderscommissie, en volgens mij ook door het college, heel bewust gestuurd op een efficiënt verkoopproces. Er is geen sprake geweest van een soort onvermogen, nee: er is heel welbewust gestuurd op snelheid.

De **voorzitter**: Koevoets.

De heer **Koevoets** (VVD): Ik kom terug op ongeveer hetzelfde wat ik eerder vroeg. Ik hoorde de heer Uijlenhoet zojuist zeggen dat aan het eind van het proces signalen die waren afgegeven om toch nog even te stoppen, genegeerd waren. Welke zijn dat? Waar vindt u in het rapport dat aan het eind van het proces dergelijke signalen waren gegeven? Altundal had het er eerder al over: ik was destijds samen met de heer Altundal lid van de commissie economische zaken en in die commissie is toen wel degelijk informatie verstrekt. Die is echter vertrouwelijk, zodat we er helaas niet alles uit kunnen putten, maar wat mij betreft is op het eind van het proces, toen die keuze gemaakt was, geen sprake geweest van signalen die genegeerd zijn. Als die er wel zijn, wil ik graag dat u aanduidt waar dat is terug te vinden.

De **voorzitter**: Uw vraag is duidelijk. Uijlenhoet.

De heer **Uijlenhoet** (GL): Wat mij betreft zijn er ook geen signalen genegeerd ...

De heer **Koevoets** (VVD): Dat zei u wel!

De heer **Uijlenhoet** (GL): Volgens mij heb ik dat niet gezegd. Als ik mijn tekst nalees, zie ik ook niet dat ik gezegd zou hebben dat signalen zouden zijn genegeerd. Nee hoor. Volgens de Zuidelijke Rekenkamer zijn er echter wel degelijk ook financieel-economische argumenten geweest, of die zouden er zijn geweest als je die had willen zien en meewegen, en zwaarder had willen wegen, om het verkoopproces uit te stellen.

De **voorzitter**: Vervolgt u uw betoog.

De heer **Uijlenhoet** (GL): Over het begrip 'tunnelvisie' en 'tunnelproces' heb ik het net gehad.

De uitvoering van het hele proces, de uiteindelijke keuze, de uiteindelijke prijs, is wat ons betreft gerationaliseerd met het argument dat het verkoopproces concurrerend is geweest en dat de prijs op dat moment marktconform was. Hoe het ook zij, de vraag is nu wat wij, GS en PS, van het proces kunnen leren. Vanuit dat perspectief, en om als fractie tot een uiteindelijk, definitief oordeel te komen over de verkoopwijze, hebben wij nog een aantal concrete vragen aan GS.

Waarom heeft de aandeelhouderscommissie, op het moment dat de investering met de gemeenten niet doorging, niet meer tijd genomen in het verkoopproces? Was dat niet een logisch moment geweest om PS in het proces te betrekken?

Waarom is de indicatieve waardering van de aandeelhouderswaarde op basis van de kritische koper terzijde gelegd?

Waarom is na de analyse van de tweede ronde biedingen aan de hand van het toetsingskader in 2013, toen bleek dat de uitkomst van de drie overgebleven biedingen teleurstellend was, niet besloten tot uitstel van het verkoopproces?

Waarom is het stopzetten van het verkoopproces in de laatste fase 'not done' wanneer de biedingen eigenlijk niet aan de verwachtingen voldeden?

En ten slotte een overall-vraag: waarom was er nou zo'n haast?

Wij zien de antwoorden graag tegemoet. Net als de programmaraad steunen wij als GroenLinks de conclusies en aanbevelingen en zijn we blij met de toezegging van GS om veel aanbevelingen van de Zuidelijke Rekenkamer over te nemen.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Uijlenhoet. Dan is nu het woord aan de Partij voor de Dieren. De heer Van der Wel heeft het woord.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voorzitter. Wij vinden het een complex dossier. Mijn voorganger is ermee begonnen, wij hebben het dossier overgenomen en uiteindelijk is in deze Staten tot de verkoop besloten. Achteraf is het een koe in de kont kijken om te zeggen: was het meer geld geweest, of was het minder geld geweest? Over dat item zullen wij ons niet uitspreken, want de eerlijkheid gebiedt ons te zeggen dat we op dat moment niet de expertise hadden om te bepalen of het bedrag goed, of niet goed genoeg was. Uit de vergadering die wij hier gehad hebben herinner ik me met name argumenten om te verkopen en ik kan me goed herinneren dat de gedeputeerde ons erop wees dat gemeenten niet bereid waren om Attero over te nemen en dat er een probleem was met aanleveringen. Gemeenten zeiden: we gaan niet meer aanleveren en daardoor was er een probleem voor Attero, maar ook voor gemeenten, in geval van contractbreuk, simpelweg omdat ze niet konden leveren wat ze moesten leveren. Dat was een heel complex geheel. Overall waren de Staten in mineur, kan ik me herinneren, want er restte ons eigenlijk niets anders dan tot verkoop te besluiten. Er was geen andere optie en geen ander alternatief.

Voorzitter. De Rekenkamer heeft wat ons betreft goed werk gedaan, en heel gedegen. Er zijn vragen gesteld door verschillende fracties. Het enige wat wij zien, is dat we in zo'n complex dossier eigenlijk maar heel weinig informatie hebben gehad op dat moment, en zoals ik al zei was het met name in mineur: het zou niet goed aflopen met Attero als we niet zouden verkopen. En ja, dan is het een verrassing als het daarna op vrij korte termijn toch redelijk blijkt te gaan ...

De **voorzitter**: Wilt u afronden?

De heer **Van der Wel** (PvdD): ...; en dat het ook nog een redelijke aandeelhouderswaarde zou hebben. Maar goed, dat is achteraf praten, we kunnen er nu niks meer aan doen. Wij steunen de moties die zijn ingediend, omdat wij ook wel vinden dat de Zuidelijke Rekenkamer verschillende malen heeft gezegd dat de informatievoorziening beter moet. In gevallen als deze, in complexe dossiers, mag het college best wat meer informatie voorzien aan Provinciale Staten.

De **voorzitter**: Ik dank u voor uw bijdrage. De heer Vreugdenhil van ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Dank u wel, voorzitter. Allereerst dank aan de Zuidelijke Rekenkamer voor een helder rapport en zeker ook zes heldere deelvragen, waarmee ze een aantal aspecten van het hele verkoopproces ook uitsluit van discussie: die zijn goed gegaan en daarop kunnen we ook tevreden terugkijken. Maar toch zijn er ook een paar punten waarbij ze de vinger op de zere plek legt. Met name pak ik daaruit de geldende beleidskaders die gevolgd zijn en de vraag of PS voldoende in positie zijn gebracht.

Ik heb de hele discussie over de verkoop van Essent van nabij meegemaakt en in de slipstream daarvan ook Essent Milieu, dat overbleef. Het verbaast mij een beetje dat de heer Heijmans zojuist eigenlijk alleen de vraag stelde of de portemonnee goed bediend was, terwijl we toentertijd vooral optrokken om te kijken of het bedrijfsbelang en de belangen van de werknemers hiermee ook voldoende gediend waren naar de toekomst toe. Dat is naar mijn mening een van de beleidskaders die wij hier als provincie hebben te dienen en ook de verkoop zullen we in dat perspectief moeten plaatsen, om niet alleen het financiële, maar ook het bedrijfsbelang in het oog te houden. Dat was ook de reden om in 2009 de ruimte aan het bedrijf te bieden om zich te ontwikkelen tot publieke dienstverlener en niet direct tot verkoop over te gaan, wat de provincie op dat moment wilde. Toen de overdracht mislukte vond er een andere situatie plaats waarin opnieuw de balans opgemaakt moest worden. Juist omdat we ook het belang van het bedrijf hebben te dienen, is het wat mij betreft cruciale informatie dat het bedrijf eigenlijk wilde wachten met de verkoop, omdat dat het bedrijfsbelang zou dienen. Die cruciale informatie is echter niet met Provinciale Staten gedeeld. Als die informatie op dat moment gedeeld zou zijn met Provinciale Staten, weet ik bijna zeker dat alle fracties – helaas waren wij op dat moment niet vertegenwoordigd – aan het college zouden hebben gevraagd waarom dan toch tot die verkoop moest worden overgegaan. Ik ga dan helemaal niet over de prijs praten, noch over het proces, dat op zich goed gegaan is, maar het is wel van cruciaal belang dat de Staten op dat soort momenten in positie worden gebracht om hun rol op te pakken. Ik vind ook dat het tot de actieve informatieplicht van het college behoort om die informatie met de Staten te delen. Van parttime politici kun je niet vragen dat ze fulltime bezig zijn om zo'n proces volledig te managen. Er zijn meerdere momenten geweest, zoals bijvoorbeeld de verkoop van gronden, maar ook andere momenten, waaruit we hier lering hadden kunnen trekken. Ik hoop dat we ons met dit scherpe rapport van de Zuidelijke Rekenkamer niet alleen op de prijs concentreren, maar juist ook op die actieve informatieplicht, en dat het college kan erkennen dat daarmee in de toekomst op een andere wijze omgegaan moet worden en dat in het verleden een actievere informatie richting de Staten op z'n plek was geweest. Ik hoor hierop graag een duidelijke en heldere reactie van het college; die wachten we af. Dank u wel.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Vreugdenhil. De heer Heijman ziet van zijn bijdrage af. Dan is gedeputeerde Pauli namens het college aan het woord.

De heer **Pauli** (GS, VVD): Voorzitter, dank u wel. Ik zal graag op de vragen die gesteld zijn ingaan. Ik zal proberen ze een beetje te reduceren, iets vertellen over het proces in zijn algemeenheid, natuurlijk kan ik er niet onderuit om ook iets te zeggen over het woordje 'tunnel', de timing zal aan de orde komen, ook de verhouding en de communicatie tussen GS en PS, wat we met de adviezen gedaan hebben, het leerproces, de aanbevelingen en uiteraard de moties.

Laat ik bij het begin beginnen. In 2009, bij de verkoop van Essent, hebben uw Staten besloten ook over te gaan tot verkoop van Essent Milieu. Dat is toen gebeurd op basis van een uitgebreide analyse en een uitgebreide discussie. Als dan de vraag wordt gesteld of het allemaal zo snel had moeten gebeuren, terwijl in 2009 is begonnen met een verkoopproces, dat in 2015 wordt afgerond, zodat je zes jaar bezig bent geweest, zes volle jaren, met wat het betekent voor een bedrijf en wat je ermee doet, dan lijkt me dat toch meer dan voldoende.

Laat ik iets zeggen over de tunnel. Het woordje 'tunnel' is al afgezwakt door de voorzitter van de Zuidelijke Rekenkamer in uw themacommissie, waar u toen niet allemaal aanwezig was. Hij heeft dat woord toen eigenlijk een beetje teruggenomen, maar laat ik het woord 'tunnel' toch maar gebruiken. Zie het als een metrotunnel. Natuurlijk begin je op het moment dat je besluit tot verkoop aan de doelstelling om het bedrijf te verkopen, maar er zijn onderweg meer dan voldoende momenten geweest – noemt u het de stations van de tunnel –, waarbij steeds proactief maar ook achteraf gezamenlijk gekeken is of we met de juiste dingen bezig waren en of we de goede dingen deden. Ik stel hier nogmaals dat alle besluiten op basis van

unanimiteit genomen zijn door alle 104 aandeelhouders, ook uit Limburg, ook uit Noord-Nederland, ook door de provincies, ook door de adviseurs van het bedrijf, ook door de adviseur van de aandeelhouders, ook door de ondernemingsraad, ook door de directie en ook door de Raad van commissarissen. Alle besluiten zijn op basis van unanimiteit genomen, allemaal.

Wat mij verschrikkelijk pijn doet, en dat is een leerpunt, is het volgende. In eigen persoon ben ik twee keer in uw presidium geweest –helaas zijn er geen verslagen van gemaakt –; uw voorganger, mevrouw Kerkhof, kan dat beamen, evenals de heer Heijmans, en de heer Van der Wel had het er ook over. Op het moment van het onderzoeken van de investering is uitvoerig overleg geweest met het presidium en op het moment van het starten van de verkoop van het bedrijf is ook uitvoerig overleg geweest met het presidium ...

De **voorzitter**: Interruptie Steenbakkers.

De heer **Steenbakkers** (CDA): Alles wat de gedeputeerde zegt in het eerste gedeelte is helemaal waar en onderschrijven we: de besluiten zijn allemaal unaniem genomen. Op pagina 10 lees ik echter dat initieel het bedrijf, een aantal externe adviseurs en een aantal aandeelhouders bezwaar hadden. Waarom hebt u dat niet gedeeld met Provinciale Staten? Want het is een discussie geweest die ook voor ons relevant was bij de wensen en bedenkingen.

De **voorzitter**: Pauli.

De heer **Pauli** (GS, VVD): De aanleiding was eigenlijk heel simpel. De problematiek van de investering was uitgebreid bekend bij uw presidium. Overigens waren de Limburgse gemeenten de eerste die al drie jaar voor beëindiging van het afvalcontract besloten om tot openbare aanbesteding over te gaan. Het volume dreigde volledig weg te zakken. Het aandeel bedrijfsafval uit Italië en Engeland besloeg al 60% van de totale omzet van Attero. Het resultaat was tot ongeveer 10 miljoen euro, 11 miljoen euro gedaald. Er lagen – en helaas maakt de Zuidelijke Rekenkamer daar geen gewag van – twee rapporten van externe deskundigen, die aangaven dat het op dat moment misschien niet de beste prijs was om te verkopen, hoewel er een marktconforme prijs werd gerealiseerd. Maar, zegt de ene partij heel nadrukkelijk: beseft wel dat het bedrijf voor grote investeringen staat die niet uit het bedrijfsvermogen gefinancierd kunnen worden. Ik kan u inmiddels vertellen dat Waterland 160 miljoen euro geïnvesteerd heeft, wat voor de provincie Noord-Brabant overeenkomt met een bedrag van 50 miljoen euro. Dat is één. De andere adviseur zegt: beseft u dat dit een zeer wispelturige markt is, die langdurig zeer moeilijk zal zijn.

De **voorzitter**: Steenbakkers.

De heer **Steenbakkers** (CDA): Van die laatste ontwikkelingen hebben wij ook kennisgenomen en daar zijn we overigens ook heel blij mee. Maar toch even mijn vraag, want die is niet beantwoord. U hebt in de AHC drie signalen gehad dat dit niet het goede moment zou zijn. Externe bureaus zeiden: misschien niet, zelfs slecht. Attero zelf zegt – het staat op pagina 10, mijnheer Pauli –: jongens, we moeten onze bedrijfsvoering nog op orde brengen, en daarnaast waren er een aantal gemeenten die bedenkingen hadden. Het kan dan nog steeds dezelfde conclusie zijn, maar mijn vraag is: waarom hebt u die drie signalen niet met de Staten gedeeld?

De **voorzitter**: Pauli.

De heer **Pauli** (GS, VVD): U gebruikt de woorden ‘niet het goede moment’, maar dat staat er niet. Er staat: niet het beste moment. Er is, dat blijkt ook achteraf uit de stukken, een marktconforme prijs gerealiseerd.

Daarbij is meegewogen, en ik herhaal wat ik zojuist zei, dat er andere dingen een rol speelden: het terugkelderen van het volume, de onzekere markt en de grote investeringen waarvoor we staan.

De **voorzitter**: Heijmans.

De heer **Heijmans** (SP): Een moeilijke vraag die ik ga stellen, moeilijk voor mij, want ik was er zelf bij en ook medeverantwoordelijk. Toen u in het presidium meldde dat inbesteding het niet ging worden en dat men richting verkoop zou gaan, hebben wij geen van allen beseft dat het misschien goed zou zijn om hiervan een Statenvoorstel te maken, of in ieder geval de Staten de mogelijkheid te bieden nog wensen en bedenkingen in te dienen. Met de wijsheid van nu durf ik te concluderen dat, als ik het opnieuw zou moeten doen, ik zou zeggen: laten we hiermee naar de Staten gaan, de samenstelling is veranderd, etc., en we zetten het weer duidelijk op die manier op de agenda. Kunt u meegaan in mijn conclusie dat dat achteraf bekeken misschien verstandig en beter geweest zou zijn?

De **voorzitter**: Pauli.

De heer **Pauli** (GS, VVD): Ja, mijnheer Heijmans, dat ben ik met u eens. Het is de gewoonte in dit huis dat vertrouwelijke informatie – en het *is* vertrouwelijke informatie; ik heb zelfs de uitkomst in het presidium gedeeld van het onderzoek van de Rebel-groep die was ingehuurd door gemeentelijke aandeelhouders uit Limburg en Noord-Nederland, die tot een waardering kwam ver beneden 100 miljoen euro –, of informatie die zwaar onder geheimhouding in beslotenheid met elkaar besproken moet worden, in het presidium aan de orde wordt gesteld. Nogmaals: het spijt me zeer dat daar geen verslagen van zijn, maar daar ga ik overigens niet over. In de motie over archivering vraagt u nu om allerlei dingen te regelen, maar volgens mij moet u uw eigen huishouding goed voor elkaar hebben, en niet het college. Maar ik had veel liever gehad, en dat zou een belangrijk pré-punt zijn, dat er bijvoorbeeld een commissie economische zaken, of deelneming, is waar je in beslotenheid, in hoge mate van vertrouwelijkheid, zaken met elkaar kunt delen. Dat ben ik ongelofelijk met u eens.

De **voorzitter**: Steenbakkers.

De heer **Steenbakkers** (CDA): Ik wil een compliment geven aan de heer Heijmans, maar ook aan de heer Pauli, voor wat ik hier nu hoor gebeuren. Dit is de eerste keer dat ik in een debat met de heer Pauli in de Statenzaal, op een vraag die terecht wordt gesteld of we dit achteraf niet anders hadden moeten doen, hoor: ja, achteraf had dit misschien op die manier gekund. Daar wil ik u een compliment voor geven. Dat vind ik heel belangrijk.

De **voorzitter**: Pauli.

De heer **Pauli** (GS, VVD): Dank u wel, mijnheer Steenbakkers, maar dan moeten we nog wel even in het presidium in een procedurevergadering gaan regelen dat we in de toekomst in dat soort gevallen inderdaad ook in een commissie van uw Staten terechtkunnen, waar we dat soort zaken onder geheimhouding met elkaar kunnen bespreken. Daar is ook de steun van uw Staten volledig voor nodig.

Voorzitter. Het college heeft oprecht getracht steeds uw Staten zo goed mogelijk te informeren, met als leerpunt, nogmaals, dat dat niet via het presidium moet, maar ook op een andere manier. De adviezen zijn ongelofelijk goed geborgd geweest, zowel adviezen gescheiden van de aandeelhouders als adviezen gescheiden van het bedrijf. Ik herhaal dat alle besluiten op basis van unanimiteit zijn genomen en dat we adviezen terdege ter harte hebben genomen, ook op het moment van verkoop.

Er is een aantal dingen die we moeten leren. Achteraf snap ik, en dat heb ik ook gezegd toen ik een gesprek had met de Zuidelijke Rekenkamer, dat zo'n ingewikkeld dossier, dat loopt vanaf 2006 en z'n bekroning krijgt in 2015, inmiddels twee Statenperiodes verder, nog meer aandacht vraagt in overdrachtdossiers, om uw Staten goed te informeren. Dat is één. Punt twee: we moeten de archivering nog meer op orde hebben. In feite gaat het in dit geval om twee dingen: de notulen van uw presidiumvergaderingen – daar gaat u zelf over –, maar er zaten ook een aantal zaken in de lock box, bij onder meer Waterland en Attero, waar een soort automatisch slot op zit, omdat het vertrouwelijke stukken zijn die na verloop van tijd gewoon verdwijnen. We moeten aan het begin van het verkoopproces, want we zijn uiteindelijk een maatschappelijke aandeelhouder die de maatschappelijke belangen dient, borgen dat alle informatie te allen tijde, ook onder geheimhouding/vertrouwelijkheid, voor u ter beschikking blijft. Daar zullen we voor gaan zorgen.

De **voorzitter**: Steenbakkers.

De heer **Steenbakkers** (CDA): Dank. Het is ook een terecht punt dat de heer Pauli maakt richting PS over die verslaglegging. Ook wij moeten dat dus op orde hebben. Dat laat onverlet dat het rapport natuurlijk ook iets zegt over bijvoorbeeld cruciale verslagen die missen van de kerngroep, en dat is natuurlijk geen verantwoordelijkheid voor PS. In de laatste kerngroep is de eerste richting gegeven van: we gaan verkopen, en daar blijkt dan geen verslag van te zijn. Dat vind ik wel heel erg. Dus ik zou ook graag hebben dat u zegt: de volgende keer zorg ik dat alles er is.

De **voorzitter**: Pauli.

De heer **Pauli** (GS, VVD): Dat is inderdaad het geval. We dachten dat in het proces heel goed geborgd te hebben. Laat ik even melding maken van het feit – daar wijst ook de Zuidelijke Rekenkamer op – dat alle leerpunten die voortgekomen zijn bij de verkoop van Essent in dit proces bij Attero volledig toegepast zijn. Zorgvuldigheid kent geen grenzen en dat had inderdaad veel beter moeten gebeuren.

De **voorzitter**: Van der Kammen, een interruptie.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Ja, even in aanvulling op de opmerking van de collega wat dat betreft. Ik hoor de gedeputeerde ook zeggen dat alle besluiten in unanimité zijn genomen. Dat kunnen wij niet controleren, op geen enkele manier, als er verslagen ontbreken. Dus ik vind dat een beetje een ingewikkeld statement. Kan de gedeputeerde daar nog eens iets over zeggen?

De **voorzitter**: Pauli.

De heer **Pauli** (GS, VVD): Al die verslagen zijn er wel. Van alle aandeelhouderscommissievergaderingen zijn er verslagen. De heer Steenbakkers heeft het over één moment aan het einde van het proces. Dat is één. Ik heb het gehad over een aantal documenten die in de lock box zaten bij Attero. Dat is moment twee, dat de verslagen ontbreken. En moment drie is dat ik in eigen persoon bij uw presidium ben geweest op het moment dat investering aan de orde was en op het moment dat de verkoop startte. Daar zijn helaas – en dat doet me ontzettend verdriet – geen verslagen van, maar daar gaat u als PS zelf over, dat uw presidiumbijeenkomsten goed verslagen worden.

De **voorzitter**: Mevrouw Van der Kammen.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Ja, dat er verslagen ontbreken is geen conclusie van mijn collega Steenbakkers, maar dat is een conclusie van de Zuidelijke Rekenkamer.

De **voorzitter**: Pauli.

De heer **Pauli** (GS, VVD): Dat ben ik met u eens, maar, en dan ga ik mezelf herhalen, dat zijn de verslagen die ik zojuist genoemd heb.

Voorzitter. De heer Steenbakkers had het over timing en tempo. Volgens mij heb ik daar voldoende op gereageerd.

U refereerde even aan onze Limburgse vrienden. Het zijn vooral de Limburgse vrienden die als eerste weggelopen zijn, die als eerste drie jaar voordat uiteindelijk de contractduur verliep, besloten met een aanbesteding te beginnen om het contract ergens anders onder te gaan brengen. Overigens zijn ook onze Limburgse vrienden, verenigd in de VEGAL, unaniem akkoord gegaan met alle momenten van verkoop van Attero.

De **voorzitter**: Steenbakkers.

De heer **Steenbakkers** (CDA): Voorzitter. Allemaal helemaal waar wat de heer Pauli zegt, maar nogmaals: pagina 10 van het Zuidelijke Rekenkamerrapport stelt gewoon dat die Limburgse gemeenten twijfels hadden bij het moment en de timing van verkoop. Dat staat er keihard. U gaat er ook niet op in in uw bestuurlijke reactie, dus ik ga er dan van uit dat het op dat moment klopte, maar wel dat ze in een fase eerder misschien als eerste weg zijn gelopen, maar goed, dat kan ik niet lezen in het rapport.

De **voorzitter**: Pauli.

De heer **Pauli** (GS, VVD): Dat kan ik bevestigen noch ontkennen, mijnheer Steenbakkers. Voor mij is bepalend welk bestuurlijk standpunt de vertegenwoordiger van de VEGAL ingenomen heeft in de aandeelhouderscommissie, en daar is gerapporteerd dat ook de Limburgse aandeelhouders in konden stemmen, op alle momenten.

De **voorzitter**: Steenbakkers.

De heer **Steenbakkers** (CDA): Laat ik de vraag dan anders stellen. Op pagina 10 van het Zuidelijke Rekenkamerrapport staat gewoon keihard dat de noordelijke en Limburgse gemeenten in de aandeelhouderscommissie vonden dat er geen overhaaste beslissingen genomen moesten worden. Voorkomen moest worden in een tunnel te komen waarin alleen verkoop het doel was. Klopt dat, ja of nee?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Pauli** (GS, VVD): Je kunt van alles vinden, maar uiteindelijk heeft iedereen een eigen verantwoordelijkheid en komt tot een besluitvorming. Ik herhaal nogmaals dat alle besluiten proactief en achteraf in unaniteit zijn genomen, ook door de vertegenwoordigers van de Limburgse gemeenten.

De opmerking van de heer Heijmans: ik meen oprecht, namens het college, dat een meer dan marktconforme prijs is gerealiseerd, als je kijkt naar de wispelturigheid in de markt. Het in grote hopen bedrijfsafval verwerken uit Engeland en Italië is geen kerntaak van de overheid. De belangen op het gebied van werkgelegenheid zijn goed geborgd, anders zou een kritische ondernemingsraad er ook niet mee hebben ingestemd. De bevolking van Brabant is dus zeker niet tekortgedaan.

Van de leerpunten heb ik er al een aantal genoemd. Op de eerste plaats is dat de informatie, zeker bij langdurige dossiers die over meerdere coalitie-, college- en Statenperioden gaan. Dat is één. Punt twee: uw betrokkenheid bij het geheel. Dat vraagt echt een wat andere benadering dan dat doen via het presidium, dus dat moeten we echt samen gaan regelen. De bestuurscommissies hebt u niet meer, maar voor dit soort gevallen hebt u ze bikkelhoud nodig om in vertrouwelijkheid met elkaar de voortgang te kunnen bespreken. En zoals ik al zei: ook ervoor zorgen dat de notulen, voor zover dat in ons vermogen ligt – maar hier ligt, denk ik een gezamenlijke mogelijkheid – te allen tijde heel erg goed zijn.

Voorzitter. Ik kom bij de aanbevelingen. U zult misschien een beetje teleurgesteld zijn, maar ik verwijs naar een eerdere bestuurlijke reactie van GS. U stelt voor vooraf de toetsingscriteria nadrukkelijker te wegen en te bepalen. Dit college is gegaan voor alle toetsingscriteria. Laat ik gewoon zeggen: ze waren allemaal belangrijk. Als je weegt, loop je het risico dat die weging bepaalt dat je in plaats van met een tien ook tevreden bent maar met een achtje, omdat je de belangrijkste criteria hebt binnengehaald. Wij vinden dat a: volstrekt onvoldoende. Punt b: je moet beseffen dat je wel iets kunt willen, maar dat je te maken hebt met 103 andere aandeelhouders, die soms andere criteria hebben. Er waren gemeenten die er gewoon snel van af wilden, er waren ook gemeenten die met name het aspect werkgelegenheid, of verduurzaming veel belangrijker vonden. Het is dus ongelofelijk moeilijk om dat vooraf te regelen. U kunt in voorkomende gevallen vooraf GS een opdracht meegeven waarin u zelf die criteria zwaar aangeeft, dat maakt de nota Deelnemingen mogelijk, en u hebt door middel van het fenomeen wensen en bedenkingen ook nog eens de mogelijkheid om het te toetsen. Dit wordt echt afgeraden, omdat het überhaupt in de praktijk niet te realiseren is. Weliswaar zijn wij de belangrijkste aandeelhouder, met 30% van de aandelen, maar we kunnen niet 103 andere aandeelhouders verplichten onze criteria over te nemen.

Met de aanbeveling om aan het begin van het verkoopproces meer dan één lid van de aandeelhouderscommissie te betrekken bij de selectie van de opdrachtformulering, is het college het van harte eens. Maar laat ik er overigens bij vertellen dat in dit geval bij alle adviseurs die betrokken zijn, bij alle adviezen die ingewonnen zijn en bij alle onderzoeken een ambtelijk team, met de naam P4, bestaande uit de grootste aandeelhouders, Overijssel, Limburg, Groningen en Brabant, met unanieme instemming van de aandeelhouderscommissie al het voorbereidende werk ten aanzien van de selecties gedaan heeft. De selectiekeuze was dus niet éénmans-verantwoordelijkheid, maar een verantwoordelijkheid van de P4, die gezamenlijk ruim 85% van de aandeelhouders vertegenwoordigde. Maar wij hebben er uiteraard geen bezwaar tegen om dat over te nemen.

Dan de fairness-opinion. Het is in de markt meer dan gebruikelijk dat degene die adviseert uiteindelijk ook verantwoordelijk is voor de fairness-opinion. Uiteraard moet dat goed gebeuren, zodat het een onafhankelijk oordeel is. In dit geval was er niets aan de hand. Er lag geen enkel belang bij onze adviseur om tot een andere fairness-opinion te komen, er was geen sprake van een succesfee, er was geen sprake van een beloning bij het wel of niet doorgaan van de verkoop en de onafhankelijkheid was geborgd door de andere afdelingen binnen het bedrijf via Chinese walls, zoals dat heet, die verantwoordelijk waren voor de advisering. Er was dus niets aan de hand. Het zou wel eens anders uit kunnen pakken op het moment dat je die onafhankelijkheid moet regelen door er andere bedrijven bij te betrekken. Door het college wordt dit dan ook ontraden, maar u bent uiteraard zelf aan zet.

De overige aanbevelingen neemt het college graag van harte over.

Dan kom ik bij de moties. Motie 1 draagt Gedeputeerde Staten op om bij aan- en/of verkoop van een substantiële deelneming Provinciale Staten altijd te vragen of zij gebruik willen maken van een onafhankelijke contra-expertise. Dat is een beetje een rare, want daar gaat u volgens mij zelf over. Ik wil het u wel vragen, maar ik denk dat u kundig, mans en professioneel genoeg bent om zelf tot een eigen oordeel te komen, of u ondersteuning wilt van derden, ja of nee.

De **voorzitter**: Interruptie Steenbakkers.

De heer **Steenbakkers** (CDA): Ik ben de heer Pauli heel dankbaar voor zijn vertrouwen in PS daarin, maar kennelijk waren PS daar de vorige keer niet professioneel genoeg voor. Daarom zou ik het waarderen wanneer het college, dat daar honderd procent van de tijd mee bezig is, gewoon een moment inbouwt om te zeggen: jongens, willen jullie daar gebruik van maken? Dan is het nog steeds onze verantwoordelijkheid om ja of nee te zeggen, maar op die manier hebben we het wel geborgd.

De **voorzitter**: Pauli.

De heer **Pauli** (GS, VVD): Ja, het mag, maar het is een beetje het dualisme op zijn kop zetten. Als u er echter meer comfort bij hebt dat ik u wat meer ga pampere, mijnheer Steenbakkers, dan wil ik dat graag doen.

De **voorzitter**: Heijmans.

De heer **Heijmans** (SP): U bent weliswaar niet de portefeuillehouder financiën, maar vergis ik mij als ik meen dat de Staten hiervoor ook een budget hebben? Als het zo is dat hiervoor een extra budget gevraagd moet worden aan GS zou het begrijpelijk zijn dat het van uw kant komt, maar volgens mij is dit gewoon een kwestie van zelfstandig hierover besluiten.

De **voorzitter**: Dat lijkt me helder.

De heer **Pauli** (GS, VVD): Dat lijkt mij ook, mijnheer Heijmans.

De tweede motie gaat over een onafhankelijk financieel adviseur van PS. Ook hier gaat u zelf over. Ik meen dat er een keer een debatje is geweest met mijn collega Van Merrienboer, die daar volgens mij, zoals ik van hem gewend ben, een heel handig en helder weerwoord op had, waardoor het niet verstandig was, en eigenlijk niet hoefde, omdat het al geregeld is, maar het college wacht rustig af wat u in uw wijsheid vandaag besluit.

In motie 3 wordt GS gevraagd Provinciale Staten bij toekomstige aan- en verkopen van deelnemingen aan het begin van het project, maar in ieder geval altijd voordat handelingen tot aan- en verkoop worden opgesteld, in de gelegenheid te stellen wensen en bedenkingen te uiten, zodat daar serieus iets mee gedaan kan worden. Dat is volgens mij op te vangen door de procedure zodanig te wijzigen dat op het moment dat de verkoop plaatsvindt de informatie in vertrouwelijkheid – want het is vaak vertrouwelijke informatie, geheime informatie – in de bestuurscommissie met u wordt gedeeld, al of niet in aanwezigheid van adviseurs. Daar heeft het college geen enkel bezwaar tegen. Het houdt, denk ik, verband met de andere opmerking die ik zojuist hebt gemaakt.

Motie 4 gaat met name over de archivering. Volgens mij zijn alle lijnen daarvoor uitgezet. Ik heb geprobeerd duidelijk te maken waar het ten aanzien van de archivering in z'n algemeenheid aan ontbreekt ...

De **voorzitter**: Interruptie Van der Kammen.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Ja, even over motie 3, want wat mij niet helemaal duidelijk is in het voorstel van de gedeputeerde. Ik hoor hem zeggen van: nou, die wensen en bedenkingen, dat kunnen we dan wel eerder bespreken in een vertrouwelijke omgeving en in een vertrouwelijke commissie. Ik zou er wel de voorkeur aan geven, en dat wil ik dan bij de gedeputeerde navragen wat hij daarmee bedoelt, ik wil daar wel openlijk over kunnen spreken. Hoe zit dat in een vertrouwelijke commissie?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Pauli** (GS, VVD): Dan moet ik u teleurstellen. Soms is het uitermate gevoelige bedrijfsinformatie die aan bod komt, of waarbij wij vooral via strikte geheimhouding gebonden zijn om die niet te delen, bijvoorbeeld namen van bedrijven die geïnteresseerd zijn, of waarderingen en dat soort zaken meer. Ik wil de democratie geen enkel geweld aandoen en zoveel mogelijk in openbaarheid alles met elkaar bespreken, maar soms, mevrouw Van der Kammen, kan dat niet.

De **voorzitter**: Van der Kammen.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Maar, voorzitter, ik denk toch dat er echt wel een middenweg is. Ik begrijp echt wel dat, als u ons wilt informeren over een stand van zaken, of over een dossier, dat dat in vertrouwelijkheid moet, maar het bespreken van wensen en bedenkingen over een Statenvoorstel dat u aan ons voorlegt, ja, sorry, maar dat zou toch ... We zouden op z'n minst op een later moment gewoon daar openlijk de discussie over moeten kunnen voeren.

De **voorzitter**: Het punt is helder. Pauli.

De heer **Pauli** (GS, VVD): Dat kunt u ook en dat hebt u bij Attero ook gedaan. Toen uiteindelijk het verkoopbesluit genomen moest worden, hebt u in openbaarheid in deze vergadering wensen en bedenkingen uit kunnen spreken. De heer Steenbakkers heeft gevraagd zo'n moment ook te hebben aan het begin van het proces, maar dat gaat gepaard met zoveel vertrouwelijke informatie, dat het problematisch kan zijn. Waar het in het openbaar kan, zullen we het doen, maar de praktijk zal uitwijzen dat het helaas vaak niet mogelijk is.

De **voorzitter**: Interruptie Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Maar het punt blijft toch dat, als iets vertrouwelijk besproken is, dan kunnen we het hier niet meer publiekelijk in PS bespreken. En dat is nou juist de crux, om zoiets in een transparant proces neer te kunnen zetten, anders, bij een volgende opgave staan we weer met een soortgelijke discussie, als het altijd op die manier zou moeten gaan.

De **voorzitter**: Pauli.

De heer **Pauli** (GS, VVD): Ja, mijnheer Van Hattem, maar het betreft een bevoegdheid van GS, waarbij GS de bereidheid hebben om u daar in een heel vroegtijdig stadium bij te betrekken. Het gaat, nogmaals, grotendeels over uitermate vertrouwelijke informatie, onder meer: wat zou de strategie kunnen zijn bij de verkoop, op welke manier ga je dat doen, ga je dat doen door middel van een veiling, wie zijn de aanbieders, hoe liggen die aanbieders uit elkaar, en dat soort zaken meer. Als u dat in openbaarheid wilt gaan delen, zeggen GS: nee, want dan weet u dat zo'n verkoopproces geen enkele kans heeft.

De **voorzitter**: Van Hattem? Nee. Steenbakkers.

De heer **Steenbakkers** (CDA): Voorzitter. Op zich vind ik de opmerking van de gedeputeerde helemaal terecht, want het zou ook wel eens je positie kunnen ondermijnen als je dat gaat doen. Dus dat je het eerst vertrouwelijk deelt en wensen en bedenkingen kunt meegeven – dan kijk ik ook even naar de PVV – en

daarna in volle openbaarheid, als het is gedaan, daarop terugkomt. Ik snap wel waar de gedeputeerde mee zit. Met de buiging, of toezegging die hij net op de motie heeft gedaan, dat hij ons daar eerder in zal betrekken, hebben we het volgens mij op die manier wel gecoverd, onder de voorwaarde, wat u ook zegt, dat je het daarna nog een keer helemaal in de openbaarheid doet, als het rond is.

De **voorzitter**: Van der Kammen.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Nou, de bedoeling lijkt mij gewoon dat je in alle openbaarheid over het proces altijd moet kunnen debatteren, als je wensen en bedenkingen hebt over het proces, of over de besluiten an sich. Dat gaat niet over geheime bedrijfsinformatie, dat hoeft absoluut niet in de openbaarheid te worden besproken, maar wel over het proces, en daar moeten we gewoon niet in belemmerd worden.

De **voorzitter**: Oké, het punt is helder. Heijmans.

De heer **Heijmans** (SP): Toch even richting mevrouw Van der Kammen. Ik zit niet zo te wachten om allerlei wensen en bedenkingen te mogen uiten over processen, maar in zo'n verkoopproces wil ik, maar dan wel op het juiste moment, mijn wensen en bedenkingen kunnen uiten over het bedrijf, over de prijs, juist over die zaken waarvan iedereen aanvoelt dat die, zeker tot een bepaalde tijdsduur in een proces, absoluut niet geschikt zijn voor de openbaarheid. Je moet het jezelf niet aandoen om wensen en bedenkingen te gaan uiten over kwesties waarvan je weet: de helft is in beslotenheid en in vertrouwen medegedeeld, dus daar mag ik in een openbare vergadering niks over zeggen. Doe dat dus vooraan, aan het begin, en doe het op het moment dat de tijd daar rijp voor is.

De **voorzitter**: Van der Kammen.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Wellicht is het grote verschil tussen de heer Heijmans en de Partij voor de Vrijheid dat wij onze volksvertegenwoordigende rol wel vervullen.

De **voorzitter**: De heer Pauli vervolg de betoog en komt tot een afronding.

De heer **Pauli** (GS, VVD): Nog één opmerking richting mevrouw Van der Kammen. Nogmaals: ook het college kiest voor openbaarheid, maar in sommige gevallen is het niet verstandig. Zelfs de wijze waarop je het proces voert hangt een beetje af van de belangstelling in de markt, of je het door middel van een veiling doet, of anderszins, dus dat moet je in vertrouwelijkheid met elkaar kunnen delen. Als dat niet mogelijk is, kan die informatie ook niet verstrekt worden.

Ten aanzien van motie 4 stel ik voor die wat ruimer te bezien. Waar het betreft het dossier Attero heb ik al gezegd dat de archivering slechts betrekking heeft op een paar kleine onderdelen. Ten aanzien van archivering heeft het college al eerder met u uitgebreid gedeeld welke voortgang daarin geboekt wordt. Dat komt bij de P&C-cyclus uitgebreid aan de orde. Het college stelt voor om die momenten te gebruiken om met elkaar de voortgang te bespreken. Derhalve wordt deze motie ontraden.

Motie 5 is een hele lastige. Technische vragen zijn technische vragen omdat ze technisch zijn. Op het moment dat we hiervoor kiezen, bestaat de kans dat technische vragen veel meer een politiek karakter moeten hebben. Die kennen we ook, maar dat zijn andere vragen. Bovendien lukt het niet altijd. Ook bij technische vragen krijgt u antwoorden van ons – een-op-een, want we hebben niks te verbergen –, die soms zeer vertrouwelijk van aard zijn, en dat kan een-op-een niet gepubliceerd worden op de website van de provincie.

De **voorzitter**: Van der Kammen.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Voorzitter. Technische vragen maken onderdeel uit van het dossier en ik heb nog nergens in de beantwoording van technische vragen bij een Statenvoorstel ooit te horen gekregen dat dat vertrouwelijk of geheim zou zijn. Op het moment dat er geheimhouding op technische vragen zit, hebben we daar gewoon een gebruikelijke procedure voor, dus ik zie geen enkele belemmering.

De **voorzitter**: Ja, het punt is helder. Pauli.

De heer **Pauli** (GS, VVD): Het college ziet dat dus wel en zou dus graag de bestaande situatie continueren. Derhalve wordt deze motie ontraden.

De **voorzitter**: Van der Kammen.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Dan wil ik de vraag toch omdraaien: waarom vindt het college dat technische vragen van Statenleden, van de volksvertegenwoordiging, geen onderdeel uitmaken van het dossier?

De **voorzitter**: Pauli.

De heer **Pauli** (GS, VVD): Die maken onderdeel uit van het dossier en daar hebt u als Statenlid ook volledig inzicht in. U weet, mevrouw Van der Kammen, u wordt echt op uw wenken bediend, dat de vragen die u stelt, ook ten aanzien van de verbouwing, tot in alle finesses worden gedeeld, maar er zijn er ook een aantal bij die echt vertrouwelijk van aard zijn. Die krijgt u ter beschikking, dus u kunt uw rol als Statenlid daarin volledig waarmaken, maar het gaat te ver om de uitkomsten van alle technische vragen op de website te publiceren.

De **voorzitter**: Ik dank de gedeputeerde voor zijn beantwoording. Dan geef ik nu kort het woord aan mevrouw Dingemans namens de Programmaraad. Daarna verzoek ik de vicevoorzitter van het presidium nog even commentaar te geven op een van de moties die aan PS gericht is.

Mevrouw **Dingemans** (Programmaraad): Dank u wel, voorzitter. Zoals u weet, heeft de programmaraad een zuiver procedurele rol. Vanuit de Programmaraad wil ik u danken voor het inhoudelijk debat over dit Rekenkameronderzoek en breng ik heel graag uw complimenten over het rapport aan de Rekenkamer over.

De **voorzitter**: Ik dank mevrouw Dingemans. Dan nu de heer Van Gruijthuijsen over motie 2.

De heer **Van Gruijthuijsen** (presidium): Dank u wel, voorzitter. Voorafgaand wil ik ten overstaan van iedereen aangeven dat het me goed lijkt om aan de hand van de aanbevelingen van de Zuidelijke Rekenkamer en de programmaraad in het presidium te bekijken hoe wij de verslaglegging van het presidium door de griffie zouden kunnen verbeteren.

Dan motie 2. In het verleden zijn vaker complexe dossiers, zoals het verkoopproces van Essent, heb ik uit de overlevering gehoord, door de Staten heen gebracht en daarover hebben de Statenleden destijds onafhankelijk financieel advies ingewonnen op eigen initiatief. Dus ook zonder deze motie is in het verleden een onafhankelijk adviseur voor de Staten opgetreden. Desalniettemin wil ik namens het presidium aangeven dat ik het advies graag aan de Staten wil overlaten en dat ik namens het presidium geen standpunt inneem.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Van Gruijthuijsen. Met uw welnemen zijn we nu toe aan de tweede termijn. Ik neem aan dat die kort en krachtig kan zijn, gezien ook de rest van de vergaderorde hierna.

De heer **Koevoets** (VVD): Voorzitter. Ik denk dat de meeste zaken wel gewisseld zijn. Gehoord hetgeen vanuit GS gekomen is, en onderstrepend wat wij in onze eerste termijn gezegd hebben met betrekking tot de fairness opinion, het moment dat die wordt afgegeven en de criteria, wil ik wel graag opmerken dat wij het geen goed idee vinden om je daarop van tevoren vast te leggen. De heer Pauli ging daar ook op in. Wij steunen dat en daartoe willen wij als VVD graag een amendement indienen, ertoe strekkend dat de punten 2.a en 2.c worden geschrapt uit het voorstel.

Amendement A1

“Provinciale Staten van Noord-Brabant in vergadering bijeen op 8 september 2017;
behandelend Statenvoorstel Provinciale Staten van Noord-Brabant in vergadering bijeen op 8 september 2017, behandelend het Statenvoorstel 47/17, Onderzoeksrapport Zuidelijke Rekenkamer naar verkoop van Attero,
besluiten:

uit het ontwerpbesluit 47/17 B onder de besluiten, artikel 2a en 2c te schrappen.

Toelichting:

- De bovengenoemde aanbevelingen zijn overbodig, daar zij al door Provinciale Staten aangenomen zijn in Statenvoorstel 88/10, de Nota Deelnemingen.

En gaan over tot de orde van de dag.

Namens de VVD Statenfractie Noord-Brabant, Hubert Koevoets”

De **voorzitter**: Ik neem dat amendement graag meteen in ontvangst. Na even een toets van de griffie zullen we het snel vermenigvuldigen.

De heer **Steenbakkers** (CDA): Voorzitter. Allereerst dank voor de beantwoording van de heer Pauli en ook van de heer Van Gruijthuijsen.

Om te beginnen wil ik opmerken dat ik het een bijzonder positieve houding vond die is aangenomen. Ik heb echt gezien dat er met een kleine buiging naar de Staten is gezegd: dit en dit hadden we anders/beter kunnen doen en daar gaan we aan werken. Ik heb gehoord dat op drie moties geen bezwaar is gekomen, dat er eentje, die over archivering, is ontraden, en dat het presidium zich van advies onthoudt en dat overlaat aan de Staten. Dus ik hoop dat de moties die breed zijn ingediend ook breed ondersteund zullen worden. Dat zou ik mooi vinden.

Voorzitter. Twijfel. René Descartes zei eens dat twijfel het begin is van alle wijsheid, Confucius zei dat twijfel de waakhond is van alle inzicht en Goethe dat twijfel de bron van kennis is. Voorzitter. Als ik goed heb opgelet in Heeswijk, betekent ‘Quod dubitas ne feceris’, de uitspraak waar de heer Pauli onder zit, dat je nimmer iets moet doen waar je aan twijfelt. Na de beantwoording van de gedeputeerde twijfelt het CDA eigenlijk niet meer. We vinden het wel heel bijzonder dat enkele zaken niet zijn gemeld, maar de gedeputeerde heeft aangegeven dat wel te gaan doen. We vinden het ook bijzonder dat een aantal cruciale verslagen ontbraken, waarvoor de verantwoordelijkheid bij PS ligt en bij GS, op onderdelen. Maar wij beseffen ook ‘Nemo solus satis sapit’, wat betekent dat niemand alle wijsheid in pacht heeft, ook het CDA niet, ook ik niet. Dan moet je dus ook op je gevoel en ervaring met de gedeputeerde afgaan. Ik kan niet anders zeggen – en dan kijk ik hem weer aan – dan dat ik hem een goede gedeputeerde vind en dat ik niet het idee heb dat hij bewust iets niet met de Staten heeft gedeeld, maar dat er eigenlijk gewoon sprake is geweest van onbewust suboptimaal optreden richting de Staten en dat we dat gaan verbeteren. Daar komt bovendien bij dat het geen eenrichtingverkeer is. Ook PS hadden zich actiever moeten opstellen. Maar,

voorzitter, laat ik erbij zeggen: dit is er wel eentje in de categorie van één keer. Dit moet echt in het vervolg beter bij dit soort dossiers.

We hopen dat de breed ingediende moties allemaal ondersteund worden, om te leren naar de toekomst.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Steenbakkers. Ik kijk naar de heer Heijmans voor zijn bijdrage. Aan hem het woord.

De heer **Heijmans** (SP): Dat kan heel kort zijn, voorzitter. Ik wist natuurlijk niet van tevoren hoe de heer Steenbakkers zou reageren in zijn tweede termijn, maar ik kan me voor een groot deel bij zijn woorden aansluiten. Een compliment voor hem dat hij hier ook duidelijk de conclusie durft te trekken dat er na een heel langdurig proces niet allerlei dingen blijven hangen van: is er toch niet ergens iets onzorgvuldigs gebeurd, zijn er toch niet ergens gigantische fouten gemaakt?, en dat hij inderdaad durft te zeggen: het proces is in z'n algemeenheid goed verlopen, al zijn er natuurlijk ook op- en aanmerkingen en zijn er een aantal verbeteringen aan te brengen. Ik hoop dat we hiermee dit dossier kunnen afsluiten, in de wetenschap dat de Brabantse bevolking niet tekort is gedaan met de verkoop van Attero.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Heijmans voor zijn bijdrage. Mevrouw Van der Kammen, fractie PVV.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Voorzitter. De ZRK kan volgens de gedeputeerde dan wel de woorden over die beruchte tunnel hebben afgezwakt, de PVV blijft in ieder geval bij de mening dat deze gedeputeerde een beslissing heeft doorgedramd, zonder zich ooit te bekommeren om de volksvertegenwoordiging. Kennelijk waren ook het imago van de betrokkenen, inclusief dus de gedeputeerde, belangrijker dan de belangen van burgers, het bedrijf en de gemeentes. Maar het is goed dat hij in ieder geval nu aangeeft dat PS eerder had moeten worden betrokken en geïnformeerd.

De **voorzitter**: Mag ik stilte in de zaal!

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Voorzitter. Ik attendeer het college ten aanzien van de weigering om technische vragen te gaan archiveren op de Archiefwet, en ik roep het college op om die wet na te leven. Voorzitter, daar laten wij het bij.

De **voorzitter**: Ik dank mevrouw Van der Kammen voor haar bijdrage. De heer Hageman? Geen behoefte aan een tweede termijn. De heer Maas? Idem dito. De heer Uijlenhoet.

De heer **Uijlenhoet** (GL): Voorzitter. Ook van de kant van GroenLinks dank aan de gedeputeerde voor de beantwoording en ook voor de heldere toelichting. Dat geeft ons een goed gevoel, een goed idee. We hadden nog wel een paar specifieke vragen en ik begrijp ook wel waarom de gedeputeerde daar niet heel specifiek op in is gegaan, gegeven het proces, en hoe gevoelig dat allemaal is. Maar in z'n algemeenheid toch nog even de algemene vraag die wij stelden. Wij namen het woord 'haast' in de mond, dat het proces misschien toch wel wat haastig was geweest, in de zin van efficiënt op snelheid sturend. U gaf in uw reactie aan: nou ja, we hebben er toch wel fors wat jaren over gedaan. Als u nu terugkijkt op het hele proces, waren er dan wat u betreft toch niet momenten geweest dat er even een soort pas op de plaats nodig was geweest in dit hele verkoopproces? Daar wil ik toch nog graag iets over horen. En verder: nogmaals dank voor de beantwoording.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Uijlenhoet. De heer Van der Wel behoefte aan een tweede termijn? Zo te zien niet. De heer Heijman? Ook niet. Dan wil ik de gedeputeerde vragen om de laatste opmerkingen hierover te maken en een advies te geven over het ingediende amendement.

De heer **Pauli** (GS, VVD): Voorzitter, dank u wel. Dat wil ik doen. Volgens mij zijn er drie punten waar ik nog iets over moet zeggen. Op de eerste plaats aan mevrouw Van der Kammen: archiveren en de Archiefwet nakomen, volmondig ja, maar in dit geval, heb ik gezegd, ligt een stukje verantwoordelijkheid gedeeltelijk bij zowel GS als bij u als PS. Daar komen we samen uit, daar ben ik van overtuigd, en dat zullen we ook waarmaken.

Voorts nog even iets over het betrekken van de Staten. Feitelijk, en ik herhaal, hebt u in 2009 het besluit tot verkoop genomen. U keek mij rechtstreeks en, en u sprak mij als persoon aan, dat de Staten meer betrokken hadden moeten worden, ook met wensen en bedenkingen. Als u de verslagen van de aandeelhouderscommissie leest, kunt u zien dat het deze gedeputeerde is geweest die gezegd heeft dat er, ondanks het feit dat in 104 gemeenten en provincies eerder al een besluit tot verkoop genomen was, zoveel tijd tussen zat, dat alle gemeenteraden en Staten in Nederland die aandeelhouder waren de kans hadden moeten kunnen krijgen om alsnog een keer opnieuw hun wensen en bedenkingen uit te spreken, en dat is gebeurd.

Wat betreft terugkijken en pas op de plaats, mijnheer Uijlenhoet, is het antwoord: nee. Het bedrijfsresultaat was tot bijna nul gereduceerd, 60% van de omzet bedrijfsafval, zeer onzekere tijden, grote investeringen, alleen al voor de provincie misschien oplopend tot 50 miljoen euro, waarvan het maar de vraag was of het überhaupt tot rendement zou kunnen komen. Als u mij vraagt terug te kijken naar het hele proces, ga ik heel diep kijken, want dan praat ik al over 2007/2006, toen ik nog niet lid was van Gedeputeerde Staten, zelfs nog niet lid van het college van B&W in Den Bosch, en toen zijn er al momenten geweest dat het misschien beter was het bedrijf te verkopen. Men heeft dus eerder te laat verkocht dan dat men dat te vroeg zou hebben gedaan.

Amendement A1 wordt door het college van Gedeputeerde Staten gesteund; derhalve geen bezwaar.

De **voorzitter**: Ik dank de gedeputeerde voor zijn beantwoording. Ik kijk voor de zekerheid nog even naar mevrouw Dingemans en de heer Van Gruijthuijsen. Ik denk dat het wel gezegd is. Is er behoefte aan een korte schorsing?

De heer **Koevoets** (VVD): Met betrekking tot M4 wil ik graag bekijken of we daarin wellicht mee kunnen gaan, maar het dictum is nogal vaag en onbestemd op dit punt. Er staat namelijk: '... dit punt heeft genomen', en dan kan ik niet verder. Als de indieners ermee kunnen instemmen dat in plaats van 'dit punt' wordt gesteld 'welke maatregelen men ten aanzien van de archivering specifiek heeft genomen', dan kunnen wij er wellicht mee uit de voeten.

De **voorzitter**: Ik kijk even naar de indieners. Steenbakkers.

De heer **Steenbakkers** (CDA): Voorzitter. Zo is 'ie vanuit de indieners bedoeld, dus als ik namens hen mag spreken, is het prima om het zo te lezen.

Motie M4 (aangepast) 'Archivering op orde'

" Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 8 september 2017, behandelend Statenvoorstel: 47/17A Onderzoeksrapport Zuidelijke Rekenkamer naar verkoop van Attero; overwegende dat:

- de Zuidelijke Rekenkamer in het verleden al in meerdere rapporten adviezen heeft gegeven om de verslaglegging / archivering op orde te brengen daar deze op dit moment binnen de Provincie Noord Brabant op tal van dossiers van onvoldoende niveau is;
- een deugdelijke verslaglegging en archivering een basis 'hygiëne factor' is om als Provincie te kunnen acteren als serieuze en professionele partij;

constaterende dat:

- ook in het voorliggende onderzoeksrapport over Attero dit advies wederom wordt gegeven;
- het contrast op dit punt met de Provincie Limburg, die dit wel op orde heeft, groot is;
- bovendien blijkt dat in dit geval verslaglegging en archivering sommige zaken niet alleen 'niet op orde waren' maar soms simpelweg gewoon ontbraken en dit van onprofessionaliteit getuigt;
- Gedeputeerde Staten in haar bestuurlijke reactie gelukkig aangeven deze aanbeveling aan te nemen en melden dat zij enige tijd geleden reeds maatregelen hebben genomen om de archivering te optimaliseren;

verzoeken Gedeputeerde Staten:

- om zo spoedig mogelijk met een nota richting PS te komen waarin in ieder geval wordt gemeld:
 - welke maatregelen men ten aanzien van de archivering specifiek heeft genomen;
 - welke verbeterlagen/suggesties zijn geïdentificeerd;
 - welke inmiddels al zijn opgepakt/ doorgevoerd;
 - het tijdsplan wanneer deze maatregelen zijn afgerond;
 - hoe GS deze verbeteringen duurzaam wil borgen in de organisatie;
- om met de Zuidelijke Rekenkamer in een verdiepend gesprek te gaan om te kijken hoe men kan leren van hun expertise / ervaringen;

en gaan over tot de orde van de dag.

S.P.M.F. Steenbakkers, CDA Brabant

H.J. Vreugdenhil, ChristenUnie-SGP

J.H.W.F. Heijman, Lokaal Brabant

W.A.A.M. van Overveld, 50PLUS

M.C. van der Wel, Partij voor de Dieren

P. van der Kammen, PVV”

De **voorzitter**: Oké, dan stel ik voor dat deze opmerking duidelijk in de notulen wordt vastgelegd en dat dit straks bij het stemmen wordt meegenomen, zodat er niet apart nog een nieuwe versie van hoeft te worden gemaakt.

De heer **Hageman** (D66): Ondanks dat wil ik toch graag om een schorsing vragen, om nog even als fractie de moties en het amendement door te kunnen nemen.

De **voorzitter**: Oké. Mag ik voorstellen dat die schorsing een overzichtelijke duur van ongeveer vijf minuten heeft? Ja. De vergadering is voor vijf minuten geschorst; daarna gaan we stemmen.

Schorsing.

De **voorzitter**: Dames en heren. Ik heropen de vergadering. Ik stel voor de beraadslagingen te sluiten. Dat doen we dus bij dezen.

Stemming

De **voorzitter**: En dan gaan we over tot een volgend agendapunt en dat zijn de stemmingen. Daar komt zo dadelijk dus ook het vandaag besproken voorstel, met de daarbij behorende moties en amendementen aan de orde. Voordat ik dat doe hecht ik eraan namens u allen onze Rekenkamer te bedanken voor het rapport dat vandaag hier ter discussie lag.

De stembel heeft denk ik lang genoeg geluid. Dan gaan we nu over tot de stemmingen. Ik wacht nog even. Ja, dat gaan we doen.

55/17 Statenvoorstel Lijst Ingekomen Stukken periode 1 juni tot en met 28 juni 2017

De **voorzitter**: Geachte collegae. Ik ga u vragen of u kunt instemmen met het ontwerpbesluit 55/17. Dat betreft de wijze van afdoening van de lijst van ingekomen stukken van 1 juni tot 28 juni. Wenst iemand hierover stemming? Dan is dit aangenomen.

51/17 Notulen van de PS-vergadering 9 juni 2017

De **voorzitter**: Dan leg ik u voor het ontwerpbesluit 51/17. Dat zijn de notulen van de vergadering van 9 juni. Wenst iemand stemming? Nee. Dan is dit stuk ook vastgesteld, aangenomen.

47/17 Statenvoorstel Onderzoeksrapport Zuidelijke Rekenkamer naar verkoop van Attero

De **voorzitter**: Dan zijn we nu bij het onderhavige ontwerpbesluit. En dan gaan we eerst stemmen over het daarbij ingediende amendement, onder stuknummer 1 bij u bekend. De fractie van de VVD.

De heer **Koevoets** (VVD): Voor.

De **voorzitter**: CDA.

De heer **Steenbakkers** (CDA): Tegen.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Heijmans** (SP): Voor.

De **voorzitter**: PVV.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Tegen.

De **voorzitter**: D66.

De heer **Hageman** (D66): Voor met stemverklaring. Wij vinden uiteindelijk besluit 2a belangrijk om als huiswerk mee te nemen voor het proces.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **Maas** (PvdA): Tegen.

De **voorzitter**: GroenLinks.

De heer **Uijlenhoet** (GL): Tegen.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Van Overveld** (50PLUS): Voor.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Tegen.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Tegen.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Heijman** (Lokaal Brabant): Tegen.

De **voorzitter**: Het amendement is verworpen.

Dan breng ik nu in stemming het ontwerpbesluit zelf. De fractie van de VVD.

De heer **Koevoets** (VVD): Voor.

De **voorzitter**: CDA.

De heer **Steenbakkers** (CDA): Voor.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Heijmans** (SP): Voor.

De **voorzitter**: PVV.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Voor.

De **voorzitter**: D66.

De heer **Hageman** (D66): Voor.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **Maas** (PvdA): Voor.

De **voorzitter**: GroenLinks.

De heer **Uijlenhoet** (GL): Voor.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Van Overveld** (50PLUS): Voor.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voor.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voor.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Heijman** (Lokaal Brabant): Voor.

De **voorzitter**: Het besluit is unaniem door uw Staten aangenomen.

Dan breng ik nu in stemming de bij dit voorstel ingediende moties. Allereerst motie onder stuknummer 1. De fractie van de VVD.

De heer **Koevoets** (VVD): Tegen.

De **voorzitter**: CDA.

De heer **Steenbakkers** (CDA): Voor.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Heijmans** (SP): Tegen.

De **voorzitter**: PVV.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Voor.

De **voorzitter**: D66.

De heer **Hageman** (D66): Tegen.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **Maas** (PvdA): Tegen.

De **voorzitter**: GroenLinks.

De heer **Uijlenhoet** (GL): Tegen.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Van Overveld** (50PLUS): Voor.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voor.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voor.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Heijman** (Lokaal Brabant): Voor.

De **voorzitter**: De motie is verworpen.

Dan de motie onder stuknummer 2. De fractie van de VVD.

De heer **Koevoets** (VVD): Tegen.

De **voorzitter**: CDA.

De heer **Steenbakkers** (CDA): Voor.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Heijmans** (SP): Tegen.

De **voorzitter**: PVV.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Tegen.

De **voorzitter**: D66.

De heer **Hageman** (D66): Voor.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **Maas** (PvdA): Tegen.

De **voorzitter**: GroenLinks.

De heer **Uijlenhoet** (GL): Voor.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Van Overveld** (50PLUS): Voor.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voor.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Tegen.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Heijman** (Lokaal Brabant): Voor.

De **voorzitter**: De motie is verworpen.

De motie onder stuknummer 3. De fractie van de VVD.

De heer **Koevoets** (VVD): Tegen.

De **voorzitter**: CDA.

De heer **Steenbakkers** (CDA): Voor.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Heijmans** (SP): Tegen.

De **voorzitter**: PVV.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Voor.

De **voorzitter**: D66.

De heer **Hageman** (D66): Tegen met stemverklaring. Wij vinden de motie overbodig. Wij vinden dit huiswerk dat PS zelf moeten vervullen.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **Maas** (PvdA): Tegen.

De **voorzitter**: GroenLinks.

De heer **Uijlenhoet** (GL): Voor.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Van Overveld** (50PLUS): Voor.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voor.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voor.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Heijman** (Lokaal Brabant): Voor.

De **voorzitter**: De motie is verworpen.

Dan breng ik in stemming motie met stuknummer 4, met nog even aandacht voor het feit dat een van die passages in het dictum veranderd was. Maar dat hebben we straks besproken. Motie 4. De fractie van de VVD.

De heer **Koevoets** (VVD): Voor.

De **voorzitter**: CDA.

De heer **Steenbakkers** (CDA): Voor.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Heijmans** (SP): Voor.

De **voorzitter**: PVV.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Voor.

De **voorzitter**: D66.

De heer **Hageman** (D66): Voor.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **Maas** (PvdA): Tegen.

De **voorzitter**: GroenLinks.

De heer **Uijlenhoet** (GL): Tegen.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Van Overveld** (50PLUS): Voor.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voor.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voor.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Heijman** (Lokaal Brabant): Voor.

De **voorzitter**: De motie is aangenomen.

Dan de laatste motie. De motie onder stuknummer 5. De fractie van de VVD.

De heer **Koevoets** (VVD): Tegen.

De **voorzitter**: CDA.

De heer **Steenbakkers** (CDA): Voor.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Heijmans** (SP): Tegen.

De **voorzitter**: PVV.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Voor.

De **voorzitter**: D66.

De heer **Hageman** (D66): Tegen.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **Maas** (PvdA): Tegen.

De **voorzitter**: GroenLinks.

De heer **Uijlenhoet** (GL): Voor.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Van Overveld** (50PLUS): Voor.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voor.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voor.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Heijman** (Lokaal Brabant): Voor.

De **voorzitter**: De motie is verworpen.

Dames en heren. Hiermee komen we aan het einde van het agendapunt de stemmingen.

Sluiting

De **voorzitter**: En daarmee ook aan het einde van deze vergadering. De volgende Statendag is op 22 september. Ik wil u vragen uw sprekerspasje in te leveren bij de bodetafel. Degenen die een vervolgvergadering hebben wens ik een genoeglijke vervolgvergadering. Voor al die anderen is er, begrijp ik, het gebruikelijke drankje in de Statenlounge. Ik wens u een fijn weekend. De vergadering is gesloten.

De voorzitter sluit om 15.30 uur de vergadering.